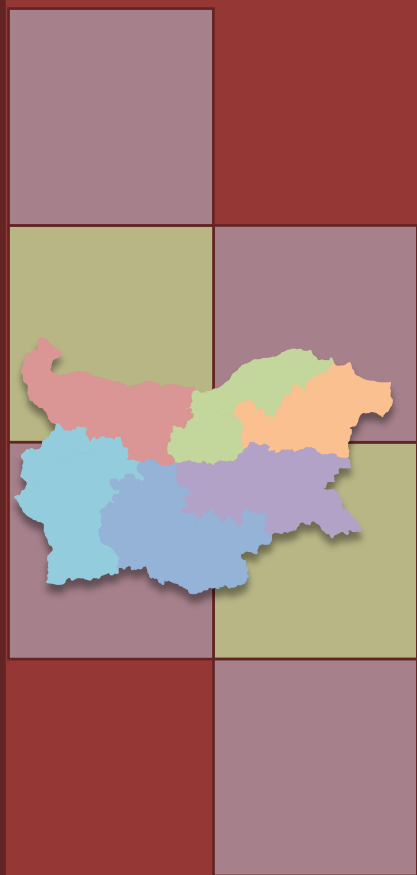

2021

**ПОСЛЕДВАЩА ОЦЕНКА
ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА
РЕГИОНАЛНИЯ ПЛАН ЗА
РАЗВИТИЕ 2014-2020 г.
НА СЕВЕРОЗАПАДЕН
РАЙОН от ниво 2**

Последващата оценка за изпълнението на Регионалния план за развитие 2014-2020 г. на Северозападен район от ниво 2, е изготвена от екип на „ЕС ПИ КОНСУЛТ БГ“ ООД в изпълнение на договор № РД-02-29-96/23.04.2021 г. за изпълнение на поръчка с предмет: **„Разработване на последващи оценки на регионалните планове за развитие (РПР) 2014 - 2020 г.“** с възложител Министерство на регионалното развитие и благоустройството. Заключениета и тълкуванията, които се съдържат в настоящия документ, представляват експертното мнение на експертите на „ЕС ПИ КОНСУЛТ БГ“ ООД и по никакъв начин не следва да се приемат като становище или официална позиция на Министерство на регионалното развитие и благоустройството.

СЪДЪРЖАНИЕ

Списък на графиките и таблиците	iii
Списък на използваните съкращения.....	v
I. ВЪВЕДЕНИЕ	6
1. Общи положения	6
2. Изпълнение и актуалност на препоръките от предишни оценки.....	10
3. Методика за изготвяне на последваща оценка на изпълнението на РПР на СЗР	15
II. ПОСТИГНАТИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА РПР НА СЗР	18
1. Рамка за изпълнение на целите и приоритетите за регионално развитие в СЗР	18
2. Ключови промени в политиката за интегрирано устойчиво развитие на национално ниво и на ниво ЕС и съответствието на РПР с тях	23
3. Постигнати резултати от изпълнението на РПР по физически и финансови индикатори	27
4. Степен на постигане на целите и приоритетите на РПР на СЗР	36
5. Оценка на степента на постигане на глобалните екологични цели по проблемите, свързани с адаптирането на районите към изменението на климата в процеса на изпълнение на РПР на СЗР (2014-2020 г.).....	40
6. Оценка на устойчивостта на постигнатите резултати от изпълнението на РПР на СЗР 2014-2020 г. от гледна точка на избрани икономически, социални и екологични показатели	44
7. Оценка на общото въздействие от изпълнението на РПР на СЗР (2014-2020 г.) към края на периода на действие, на основата на сравнителен анализ на общата социално-икономическа ситуация	50
8. Ефективност и ефикасност на финансовите инструменти и използваните ресурси за изпълнение на РПР	67
9. Оценка на организацията и координацията на компетентните органи и ефективността на работа на административните структури в процеса на разработване, изпълнение, наблюдение и оценка на РПР (2014-2020 г.) на съответния район от ниво 2, включително по отношение прилагането на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност за изпълнението на РПР.....	68
III. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ.....	70
1. Обобщена оценка за изпълнението на РПР на СЗР	70
2. Препоръки за подготовка за следващия програмен период след 2020 г.	74
Източници и референтни документи.....	78

СПИСЪК НА ГРАФИКИТЕ И ТАБЛИЦИТЕ

графика 1.	Взаимовръзки между целите и приоритетите на РПР на СЗР	18
графика 2.	Физическо изпълнение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 1 спрямо целта за 2020 г.	29
графика 3.	Физическо изпълнение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 2 спрямо целта за 2020 г.	30
графика 4.	Физическо изпълнение на специфичните индикатори по приоритети 1 и 2 на Стратегическа цел 3 спрямо целта за 2020 г.	32
графика 5.	Физическо изпълнение на специфичните индикатори по приоритет 3 на Стратегическа цел 3 спрямо целта за 2020 г.	32
графика 6.	Физическо изпълнение на специфичните индикатори по приоритети 4 и 5 на Стратегическа цел 3 спрямо целта за 2020 г.	33
графика 7.	Договорени и изплатените средства (ОП и ПРСР) общо и по области и сравнение с предвижданията на РПР на СЗР, юли 2021	34
графика 8.	Концентрация на ресурси в СЗР – по програми, млн. лв., юли 2021	34
графика 9.	Основни източници на финансиране на мерките за изпълнение на РПР на СЗР – дял на оперативните програми в общия размер на финансиране	36
графика 10	Емисии на парникови газове на жител от населението, тона CO ₂ - еквивалент.....	41
графика 11	Наличност на дълготрайните материални активи с екологично предназначение (ДМА-ЕП) към края на годината по райони, 2010-2019 г., хил. лв.	42
графика 12	Наличност на дълготрайните материални активи с екологично предназначение (ДМА-ЕП) към края на годината по области в СЗР, 2010-2019 г., хил. лв.	43
графика 13.	БВП на глава от населението за СЗР, България и ЕС 28, 2010-2019 г., [в левове].....	45
графика 14.	Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече навършени години за СЗР, България и ЕС 28, 2007-2020 г.	45
графика 15.	Дял на БВП на човек от населението в стандарт на покупателната способност (СПС) от средната стойност на ЕС 27 - %	46
графика 16.	Нарастване на годишна база на преките чуждестранни инвестиции в нефинансовите предприятия в СЗР, %.....	46
графика 17.	Дял на преките чуждестранни инвестиции в нефинансовите предприятия на ниво NUTS 2 от ЧПИ за страната, %.....	47
графика 18.	Коефициент на безработица за СЗР, България и ЕС 28, 2007-2020 г.	48
графика 19.	Общ доход на лице от домакинство в СЗР, 2008-2020 г. [в лева]	48
графика 20.	Население в СЗР и по области за периода 2008-2020 г. и прогнозни данни за 2020, 2025, 2030, и 2035 г., брой	51
графика 21.	Динамика на растежа на БВП за периода 2004-2020 г. и прогнозни данни за 2021-2022 г.	52
графика 22.	Ръст на БВП за периода 2000-2019 г. на национално ниво, (млн. лв.) и принос на районите от ниво 2, %	52
графика 23.	БВП на човек от населението за СЗР, по области, 2007-2019 г., [в лева]	53
графика 24.	Коефициент на заетост (15-64 н. г.) за СЗР, по области, 2007-2020 г.	53
графика 25.	Коефициент на безработица за СЗР, по области, 2007-2020 г.	54
графика 26.	Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение за СЗР, по области, 2008-2019 г. [в лева]	54
графика 27.	Дял на безработните между 15 и 24 г. на ниво NUTS 2 (%), 2011-2020 г.	56
графика 28.	Приходи от дейността на МСП в СЗР, млн. лв.	57
графика 29.	Относителен дял на зетите лица в МСП в СЗР спрямо общия брой зети в МСП в страната (%)	57
графика 30.	Приходи от нощувки в места за настаняване - общо (млн.лв)	58
графика 31.	Разходи за НИРД в СЗР, хил. лв.	61
графика 32.	Персонал, зает с НИРД в СЗР, брой.....	62
графика 33.	Коефициент на заетост на населението на възраст 20-64 г., %.....	63
графика 34.	Коефициент на заетост на населението на възраст 55-64 г., %.....	63
графика 35.	Инвестиции в научноизследователска и развойна дейност, % от БВП	64
графика 36.	Дял на преждевременно напусналите образователната система (на възраст 18-24 г.), %.....	64
графика 37.	Дял на 30-34 годишните със завършено висше образование, %	64

графика 38.	Население в риск от бедност или социално изключване, хил. души	64
таблица 1.	Отразяване на препоръките от предварителната оценка на проекта на РПР на СЗР 2014-2020 г.	10
таблица 2.	Степен на постигане на заложеното изменение на специфичните индикатори и степен на изпълнение на приоритети (СИП), въз основа на постигнатото изменение на специфичните индикатори	16
таблица 3.	Степен на постигане на целите (СПЦ), въз основа на степента на изпълнение на приоритетите	16
таблица 4.	Степен на постигане на целите на ключовите индикатори, съответно принос към националните цели на Стратегията на ЕС "ЕВРОПА 2020"	17
таблица 5.	Степен на постигане на заложеното изменение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 1	27
таблица 6.	Степен на постигане на заложеното изменение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 2	29
таблица 7.	Степен на постигане на заложеното изменение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 3	31
таблица 8.	Степен на изпълнение на Стратегическа цел 1 и приоритетите ѝ, въз основа на постигнатото изменение на специфичните индикатори	37
таблица 9.	Степен на изпълнение на Стратегическа цел 2 и приоритетите ѝ, въз основа на постигнатото изменение на специфичните индикатори	39
таблица 10.	Степен на изпълнение на Стратегическа цел 3 и приоритетите ѝ, въз основа на постигнатото изменение на специфичните индикатори	40
таблица 11.	Степен на постигане на целите на ключовите индикатори и приноса на СЗР за постигане на националните цели	49
таблица 12.	Принос на РПР към постигането на националните цели на Стратегията на ЕС "ЕВРОПА 2020"	65
таблица 13.	Степен на постигане на целите на РПР на СЗР към 2020 г.	71
таблица 14.	Специфични екологични индикатори за проследяване на реализацията на РПР на СЗР.....	Грешка! Показалецът не е дефиниран.
таблица 17.	Степен на постигане на заложеното изменение на специфични индикатори за наблюдението и контрол на въздействията върху околната среда при прилагането на РПР на СЗР 2014-2020 г.	Грешка! Показалецът не е дефиниран.

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

БВП	Брутен вътрешен продукт
БДС	Брутна добавена стойност
ЕК	Европейска комисия
ЕЗФРСР	Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕСФ	Европейски социален фонд
ЕС	Европейски съюз
ИСУН 2020	Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България 2020
ЕФР	Европейски фонд за рибарство
ЕФРР	Европейския фонд за регионално развитие
ЕИСУРР	Единна информационна система за управление на регионалното развитие
ЗРР	Закон за регионалното развитие, приет 2008 г., последни изменения и допълнения, ДВ. бр.13 от 2017 г.
КФ	Кохезионен фонд
НСРР	Национална стратегия за регионално развитие 2012-2022 г.
ОСР	Областна стратегия за развитие
ОПР	Общински план за развитие
ОПАК	ОП "Добро управление" 2014-2020 г.
ОПРКБИ	ОП "Иновации и конкурентоспособност" 2014-2020 г.
ОПОС	ОП "Околна среда" 2014-2020 г.
ОПРЧР	ОП "Развитие на човешките ресурси" 2014-2020 г.
ОПРР	ОП "Региони в растеж" 2014-2020 г.
ОПТ	ОП "Транспорт и транспортна инфраструктура" 2014-2020 г.
ПРСР	Програма за развитие на селските райони 2014-2020 г.
ПМДР	Програма за морско дело и рибарство 2014-2020 г.
РЦП	Райони за целенасочена подкрепа
РПР	Регионален план за развитие
СЦР	Северен централен район от ниво 2
СЗР	Северозападен район от ниво 2
СИР	Североизточен район от ниво 2
СР	Съвет за развитие при Министерския съвет
ЮЗР	Югозападен район от ниво 2
ЮИР	Югоизточен район от ниво 2
ЮЦР	Южен централен район от ниво 2

I. ВЪВЕДЕНИЕ

1. Общи положения

Регионалният план за развитие на Северозападен район от ниво 2 за периода 2014-2020 г. [РПР на СЗР] е приет с Решение № 459 на Министерския съвет от 01.08.2013 г.

Териториалният обхват на Северозападния район от ниво 2 [СЗР] включва областите Видин, Враца, Ловеч, Монтана и Плевен и остава непроменен през целия программен период.

В периода след приемане на РПР на СЗР 2014-2020 г. в Закона за регионално развитие са извършени редица промени. Съгласно действащите към момента на изготвяне на оценката разпоредби, наблюдението и оценката на регионалните планове за развитие за периода 2014 - 2020 г., се довършват по реда, по който са започнали¹.

Съгласно редакцията на ЗРР към момента на приемане на РПР на СЗР 2014-2020 г., последващата оценка за изпълнението му е изготвена във връзка с разпоредбата на чл. 34, ал. 1 от *Закона за регионалното развитие*² [ЗРР].

ЗРР³ определя системата за "планирането, програмирането, управлението, ресурсното осигуряване, наблюдението, контролът и оценката по изпълнението на стратегията, плановете и програмите за провеждане на държавната политика за регионалното развитие"⁴. Законът дефинира *държавната политика за регионално развитие*⁵, като създаваща условия за балансирано и устойчиво интегрирано развитие на районите и общините и обхващаща система от нормативно регламентирани документи, ресурси и действия на компетентните органи, насочени към:

- намаляване на **междурегионалните и вътрешнорегионалните различия** в степента на икономическото, социалното и териториалното развитие;
- осигуряване на условия за **ускорен икономически растеж и високо ниво на заетост за насърчаване на инвестициите**;
- развитие на **териториалното сътрудничество**.

¹ § 37 от Преходните и Заключителни разпоредби към Закона за регионалното развитие, изм. и доп. ДВ. бр.21 от 13 март 2020 г.

² обн., ДВ, бр. 50 от 2008 г., в сила от 31.08.2008 г

³ действащ към периода на разработване и приемане на РПР

⁴ чл. 1, ЗРР, редакция 2012 г.

⁵ чл. 2, ал. 2 от ЗРР, редакция от 2012 г.

Държавната политика за регионално развитие се основава на следните принципи⁶:

- стратегически подход на планиране;
- програмиране и концентрация на ресурсите;
- допълване на финансирането от национални публични източници при съвместно финансиране с ресурси от фондове на Европейския съюз, частни източници и от международни финансови институции;
- междуведомствена координация на дейността на компетентните органи в процеса на планирането, програмирането, ресурсното осигуряване, реализацията, наблюдението и оценката;
- съгласуваност с другите структуроопределящи политики, инструменти и действия на международно, национално, регионално и местно равнище;
- партньорство, публичност и прозрачност на всички нива при осъществяване на планирането, програмирането, финансирането, наблюдението и оценката.

Стратегическото планиране на регионалното развитие обхваща разработването и актуализацията на система от документи за **постигане на устойчиво интегрирано регионално и местно развитие, включително развитие на трансграничното, транснационалното и междурегионалното сътрудничество.**

Към момента на изработването и приемането на РПР на СЗР 2014-2020 г., Законът за регионално развитие определя два типа документи за политиката за регионално развитие:

- **Стратегически документи**, включващи:
 - Национална стратегия за регионално развитие [НСРР];
 - Областни стратегии за развитие [ОСР].
- **Планови и програмни документи**, включващи:
 - Регионални планове за развитие [РПР];
 - Общински планове за развитие [ОПР];

⁶ чл. 2, ал. 3 от ЗРР

- Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие [ИПГВР].

Документите за стратегическо планиране, вкл. и РПР служат за определяне на актуалните проблеми, нуждите и потенциалите за развитие на районите, общините и градовете, които се отчитат при разработването на инвестиционни програми, включително съфинансирани от фондовете на Европейския съюз и идентифициране на проекти, допринасящи за постигане на националните цели и приоритетите за регионално и местно развитие⁷.

РПР представляват **средносрочни рамкови документи**, определящи целите и приоритетите за **устойчиво интегрирано регионално и местно развитие на територията на съответния район**, в съответствие с предвижданията на *Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 г.* [НСРР], и другите структуроопределящи политики. Съгласно чл. 11, ал. 3 от ЗРР (редакция от 2012 г.), РПР се разработват в съответствие с *регионалните схеми за пространствено развитие* на съответния район от ниво 2. *Към момента на приемането на РПР, както и към момента на изготвяне на последващата оценка, не са разработени и приети регионалните схеми за пространствено развитие на съответните райони от ниво 2. От системата документи за пространствено развитие, дефинирани в ЗРР, е разработена и приета само Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г.*

Съгласно чл. 11, ал. 4 от ЗРР (редакция от 2012 г.), РПР съдържат:

- анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние и потенциала за развитие на съответния район за планиране;
- целите и приоритетите за развитие на района за определен период;
- списък на големи проекти с регионално значение (нов текст, 2016 г.);
- мерки за градско възстановяване и развитие, които ще се прилагат по отношение на големите, средните и малките градове и крайградските зони (нов текст, 2016 г.);
- мерки и дейности за адаптиране на района към промените в климата (нов текст, 2016 г.);
- обща оценка на необходимите ресурси за реализация на плана;

⁷ чл. 9, ал.2 от ЗРР(2012 г.)

- индикаторите за наблюдението и оценката на плана;
- необходимите действия по наблюдението, оценката и актуализацията на плана;
- описание на необходимите действия за прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност;
- предварителната оценка на плана.

РПР следва да отчитат предвижданията и инвестиционните намерения на секторните стратегии за развитие за територията на района и се използват като основа при разработването на схеми за регионална държавна помощ. В началото на 2016 г. с промени в ЗРР⁸, съдържанието на РПР е допълнено с три нови елемента, посочени по-горе. Тяхното естество предполага актуализация на РПР, съгласно чл. 19, ал. 1, т. 3 от *Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие* (ППЗРР). Въпреки, че такава не е извършвана, в РПР на СЗР 2014-2020 е отчетено предвиденото за периода изпълнение на разработените в рамките на ОПРР 2007-2013 г. Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие като основа за създаване на условия за устойчиво и интегрирано градско развитие. Отразени са и климатичните предизвикателства пред района, като са използвани предвижданията на индекса за регионална климатична сигурност.

РПР се приемат от Министерския съвет по предложение на министъра на регионалното развитие и благоустройството⁹, който организира изработването, съгласуването и актуализирането на РПР за всеки от районите от ниво 2¹⁰.

Изпълнението на РПР се отчита чрез **годишните доклади**¹¹ за наблюдението на изпълнението на РПР на основата на данните от системата за наблюдение и оценка на регионалния план за развитие. Наблюдението на изпълнението на РПР се осъществява от съответните **Регионални съвети за развитие** [РСР].

В периода на изпълнение на РПР на СЗР 2014-2020 г. са изготвени седем годишни доклада за наблюдението на изпълнението на РПР, съответно за 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 и 2020 г.

⁸ Закон за изменение и допълнение на Закона за регионалното развитие, обн., ДВ, бр. 15 от 23.02.2016 г.

⁹ чл.11, ал.6 от ЗРР, редакция 2012 г.

¹⁰ чл.15, ал.2 от ППЗРР, приет с ПМС № 216 от 2.09.2008 г., обн., ДВ, бр. 80 от 12.09.2008 г., отм., бр. 70 от 7.08.2020 г.

¹¹ чл. 86 и чл. 87 от ППЗРР, приет с ПМС № 216 от 2.09.2008 г., обн., ДВ, бр. 80 от 12.09.2008 г., отм., бр. 70 от 7.08.2020 г.

2. Изпълнение и актуалност на препоръките от предишни оценки

В съответствие с нормативната уредба и добрата практика преди официалното приемане на РПР на СЗР, е изготвена *предварителна (ex-ante) оценка*. Предварителната оценка включва оценка за социално-икономическото въздействие на РПР и Екологична оценка (ЕО) на РПР по реда на *Закона за опазване на околната среда (ЗООС)*. Тъй като РПР 2014-2020 г. по своята същност са планови документи, които надграждат постигнатото през предходния планов период 2007-2013 г. предварителната оценка, освен за кохерентността и качеството на документите проследява и за връзката и съгласуваността на плановете с изводите, поуките и постигнатите резултати и въздействие от изпълнението на предходните РПР. В този смисъл, тя отразява и изпълнението и актуалността от предишни извършвани оценки.

Предварителната оценка потвърждава, че РПР на СЗР 2014-2020 г. е изготвен в съответствие с *Методическите указания за разработване на Национална стратегия за регионално развитие 2012-2020 г., Регионални планове за развитие, Областни стратегии и Общински планове за развитие за периода 2014-2020 г.*¹², с приоритетите, целите и мерките, заложи в *Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 г.* и *Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2020*. РПР на СЗР 2014-2020 г. отчита основните постановки на *Стратегията Европа 2020* и на политиката за сближаване на ЕС за периода 2014-2020 г.

Направените в предварителната оценка на РПР на СЗР 2014-2020 г. препоръки за подобряване на различни части на плана са отразени в значителна степен, текстът е прецизиран и са нанесени технически корекции.

таблица 1. Отразяване на препоръките от предварителната оценка на проекта на РПР на СЗР 2014-2020 г.

Област	Отразяване на препоръките
Препоръки към социално-икономическия анализ	Препоръките в голяма степен са приети и отразени в проекта на документа. Не са приети и отразени препоръки, свързани с набавяне на информация, за която не съществуват данни. Използвани са актуални статистически данни, които са налични за разглежданите показатели.
Препоръки към SWOT-анализа	Направената препоръка по отношение на изготвения SWOT анализ за доразработване на част Възможности е отразена
Препоръки към стратегическата част –	Стратегическата част на РПР на СЗР е

¹² одобрени със заповед №РД-02-1402/22.11.2011г. на министъра на регионалното развитие и благоустройството

Област	Отразяване на препоръките
визията, целите и приоритетите за развитие на района за периода 2014-2020 г.	<i>преработена чрез обединяване на някои приоритети и специфични цели към тях.</i>
Препоръки към оценката на финансовите ресурси за постигането на целите на плана	<i>Отразени са всички направени препоръки</i>
Препоръки към индикаторите за наблюдение и оценка на изпълнението на плана	<i>В съответствие с направените препоръки са добавени липсващите изходни и целеви данни и е конкретизиран източникът на информация за отделните индикатори. Включени са допълнителни индикатори по отношение на някои специфични цели и са премахнати неприложими, или слабо свързани с изпълнението на приоритетите. <i>По отношение на степента на интегриране на глобалните цели за опазване и възстановяване на околната среда в РПР на СЗР и включване на проблемите, свързани с адаптирането на районите към изменението на климата предварителната оценка констатира, че те са застъпени както в аналитичната, така и в стратегическата част на плана. Направените препоръки са отразени в документа.</i></i>
Препоръки към описаните действия и механизми за наблюдение, оценка и актуализация на РПР, за прилагане на принципа за партньорство и осигуряване на информация и публичност на плана	<i>Направените препоръки са отразени в документа.</i>

Резултатите и препоръките от предварителната оценка са интегрирани в окончателната версия на РПР на СЗР.

Неразделна част от *Предварителната оценка на проекта на РПР на СЗР 2014-2020 г.* е *Доклада за Екологичната оценка на РПР на СЗР*. Процедурите по екологичната оценка на плана са приключили със *Становище по ЕО №4-2/2013 г. на РПР на СЗР за периода 2014-2020 г. на министъра на околната среда и водите*. Препоръките от Екологичната оценка и от Становището на МОСВ са включени в аналитичната и стратегическа част на РПР на СЗР 2014-2020 г.

В съответствие с нормативната уредба е изготвена *междинна оценка на РПР на СЗР за периода 2014-2020 г.*¹³. Междинната оценка включва оценка на степента на постигане на целите на РПР на СЗР; оценка на приноса на плана към постигане целите на Стратегия "Европа 2020"; оценка на ефективността и ефикасността на финансовите инструменти и използваните ресурси за изпълнение на РПР; изводи и препоръки.

¹³ Доклад за резултатите от Междинната оценка за изпълнението на Регионалния план за развитие 2014-2020 г. на Северозападен район от ниво 2, приет с Решение №781 на Министерския съвет от 1 ноември 2018 г.

Междинната оценка констатира продължаващата актуалност на Визията и главната цел, определени в РПР на СЗР. Рамката на стратегическите цели и определените приоритети са оценени като съответстващи на проблемите и нуждите на СЗР. Посочена е необходимост от установяване съответствието на стратегическата рамка за развитие на СЗР с тематичните области на интервенции по ОП за 2014-2020 г., както и определяне на механизъм за **обвързване с целите и приоритетите на плана с мерките, реализирани със средства от държавния бюджет и от бюджетите на общините.**

Обобщението на анализа на показателите за изпълнението на стратегическите цели на РПР на СЗР показва, че:

- СЗР е районът с най-силно изразени негативни демографски процеси, намаляването на населението има устойчива тенденция – в периода 2008-2016 г. намалението е с 16%.
- Три от областите в СЗР – **Видин, Ловеч и Монтана**, не отговарят на изискванията на *Регламент (ЕО) № 1059/2003 г.*, според който населението в административните единици от **ниво 3**, следва да бъде най-малко **150 000 души**.
- Социалното и икономическото развитие на СЗР през периода 2014-2017 г. се характеризира с **положителна промяна** на ключовите макроикономически индикатори.
- Въпреки общото развитие на икономиката на СЗР, темповете на нарастване на БВП за периода до 2008 г. са най-ниски, в сравнение с тези на останалите райони от **ниво 2**.
- За периода 2010-2015 г. **не се наблюдава напредък в преодоляването на вътрешнорегионалните различия в СЗР.**

Постигнат е планирания напредък по реализацията на приоритетите, чрез които се реализира **Стратегическа цел 1**, чрез което е постигнат и надхвърлен планирания напредък по нея. Потенциалът за повишаване на конкурентоспособността на икономика в района до 2020 г. обаче е оценен като **ограничен**.

Ключовите индикатори и показателите за принос по *Стратегията Европа 2020* показват **липса на напредък по преодоляване на вътрешнорегионалните различия**

в социалната сфера, в заетостта и развитието на пазара на труда. Поради тази причина, потенциалът за постигане на целите за 2020 г. на *Стратегическа цел 2* е определен като **ограничен**.

Различната степен на напредък по отделните приоритети обуславя наличието на относително **висок потенциал** за изпълнението на *Стратегическа цел 3* в рамките на програмния период до 2020 г. Подчертана е необходимостта от фокусирани усилия за постигане на заложените цели в *Приоритети 3 и 5* – опазване на околната среда и развитие на териториалното сътрудничество.

Общият напредък по изпълнението на приоритетите на РПР на СЗР е определен като **ограничен**, като е идентифициран **потенциал** за реализиране на мерките за развитие на района. Като **най-голямо предизвикателство** е оценена реализацията на **мерките, свързани с технологичното развитие и иновациите по Приоритет 2** на *Стратегическа цел 1*, която да допринесе за повишаване конкурентоспособността на регионалната икономика и повишаване на заетостта и доходите.

Направеният анализ на изпълнението на РПР на СЗР разкрива, че определената в него рамка на политиката за регионално развитие в СЗР като цяло се изпълнява чрез инструментите на политиката за сближаване и съответното национално съфинансиране. Същевременно е ясна необходимостта от **по-конкретно адресиране на бъдещите мерки** към специфичните икономически и социални проблеми на района, в контекста на общите структурни предизвикателства пред развитието, свързани с конкурентоспособността на района и способността му да предложи привлекателна и устойчива среда за предприятията и местните жители – **инфраструктура, работещи институции, опростяване на бизнес средата, технологична готовност**.

Предвид тенденцията в развитието на демографските процеси и изискванията за осигуряване на съответствие с изискванията на *Регламент (ЕО) № 1059/2003 г.* е изведена е препоръка усилията да бъдат съсредоточени върху *устойчиво определяне* на обхвата на районите от **ниво 1, 2 и 3** – най-малко за целия следващ програмен период, с цел осигуряване на съпоставимост на съответната статистическа информация за динамиката на индикаторите за социално-икономическото развитие, като база за наблюдение и оценка на планираните мерки до 2020 г., така и за целите на планирането за новия програмен период. В началото на 2018 г. МРРБ разработи три варианта за нов териториален обхват на районите от ниво 2, предвид нуждата от изграждане на ефективна те-

риториална основа, на която да се базира разработването и изпълнението на стратегическите документи за регионално развитие, както и на програмите, които ще бъдат съфинансирани от Европейските фондове след 2020 г. В направените в началото на 2021 г. промени в ЗРР не беше включена промяна на териториалния обхват на регионите от ниво 2, като по този начин е осигурена устойчива база за планиране на развитието за периода 2021-2027 г.

Междинната оценка извежда необходимостта планиране и извършване на тематична/и оценка/и на РПР на СЗР, включваща събиране и анализ/и на конкретни емпирични данни за локализация на установените проблеми, най-малко следните теми:

- Анализ на причините за непостигане на специфичния индикатор "**Приходи от дейността на МСП, млн. лв.**", въпреки че отчетените разходи за НИРД в СЗР за 2015 г. са почти **4,5 пъти повече** от определената целева междинна индикативна стойност.
- Изготвяне на оценка на **абсорбционния капацитет** на икономическите субекти, опериращи на територията на СЗР (вкл. по области) за ефективно и ефикасно участие в реализацията на мерките (с фокус на мерките по ОПИК), които предвиждат регионална приоритизация на проекти, изпълнявани на територията на СЗР.
- Целеви мониторинг на **устойчивостта на резултатите** от реализирани проекти, финансирани въз основа на регионална приоритизация на проекти, изпълнявани на територията на СЗР, чиито бенефициенти имат седалище извън територията на СЗР.
- Анализ на причините за високия **дял на преждевременно напуснали образователната система (18-24 г.)**, както и намаляващия **дял на 30-34 годишните със завършено висше образование**, с оглед потенциала на СЗР.

Въпреки значимостта на темите и свързаните с тях проблеми за периода на изпълнението на РПР на СЗР не са извършвани посочените или други тематични оценки или оценки за специфични случаи на РПР.

3. Методика за изготвяне на последваща оценка на изпълнението на РПР на СЗР

Европейските методически инструменти за оценка на социално-икономическото развитие определят последващата оценка като инструмент, осигуряващ принос към прегледа на политиката чрез оценка на ефективността на използването на публичните ресурси. Последващата оценка е фокусирана върху резултатите и приноса на плановете върху постигнатите промени, като оценява използването на ресурсите и ефикасността им, постигането на очакваните резултати (ефективност), както и идентифицира наличието на непланирани ефекти. Последващата оценка има за цел да установи факторите за успеха или провала от изпълнение на плана, както и факторите за устойчивост на въздействието.

Съгласно ал. 2 на чл. 34 от ЗРР последващата оценка на РПР на районите от ниво 2 включва:

- оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите;
- оценка на общото въздействие;
- оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
- изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално и местно развитие.

Оценката на РПР на СЗР е изготвена според изискванията на ЗРР, *Насоките на ЕК за програмния период 2014-2020 г., Ръководството за оценка на социално-икономическото развитие EVALSED¹⁴, Техническата спецификация за изпълнение на поръчката*, както и натрупания до момента опит при изготвяне на подобни оценки на стратегически и планови документи на областно, регионално и национално ниво.

За целите на оценката е разработена методика, която определя методите и съответните източници на информация, както и критериите за оценка на изпълнението на РПР. Разработена е *петстепенна оценъчна скала* за оценка на степента на:

- постигане на ключовите показатели на макро ниво и на степента на постигане на показателите по цели на Стратегията Европа 2020 на регионално ниво и приноса на СЗР за постигане на националните цели;

¹⁴ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/guide/guide_evalsed.pdf

- постигане на заложените целевите стойности на индикаторите за изпълнение (специфични индикатори);
- постигане на глобалните екологични цели и постигане на целевите стойности в края на периода.

Конструирани са индекси на постигане на приоритетите и целите на РПР:

- **Индекс на постигане по приоритети** – отразява степента на постигане на заложеното изменение на специфичните индикатори за изминалото време;
- **Индекс на постигане на целите** – отразява степента на постигане на заложеното изменение на стойностите на ключови индикатори и цели на регионално ниво по Стратегията Европа 2020 за оценявания период.

За целите на оценката на ефикасността е използван конструиран индекс на ефикасност – използван финансов ресурс към степен на постигане на целевите стойности (процент на постигане на заложеното изменение) на общо ниво на ключови индикатори и цели по Стратегията Европа 2020.

Индексите също се групират в *петстепенни оценъчни скали*. За целите на оценката са използвани следните оценъчни скали и категории:

таблица 2. Степен на постигане на заложеното изменение на специфичните индикатори и степен на изпълнение на приоритети (СИП), въз основа на постигнатото изменение на специфичните индикатори

Скала	Дефиниция	Степен на изпълнение на приоритети
5 ↑	Постигната крайна цел на индикатор над 125%	Напредък, значително над планирания по изпълнение на приоритета/целта
4 ↗	Постигната крайна цел на индикатор между 110 и 125%	Напредък над планирания по изпълнение на приоритета/целта
3 →	100% (между 90 и 110%) постигната крайна цел на индикатор	Постигнат планиран напредък по изпълнение на приоритета/целта
2 ↑	Постигната крайна цел на индикатор между 50 и 90%	Задоволителен напредък по изпълнение на приоритета/целта
1 ↗	Постигната крайна цел на индикатор между 10 и 50%	Ограничен напредък по изпълнение на приоритета/целта
0 →	Постигната крайна цел на индикатор между 0 и 10%	Без напредък по изпълнение на приоритета/целта

таблица 3. Степен на постигане на целите (СПЦ), въз основа на степента на изпълнение на приоритетите

5 ↑	Напредък, значително над планираното по целта
4 ↗	Напредък над планираното по целта

3 →	Постигнат планиран напредък по целта
2 ↑	Задоволителен напредък по постигането на целта
1 ↗	Ограничен напредък по постигането на целта
0 →	Без напредък по постигането на целта

таблица 4. Степен на постигане на целите на ключовите индикатори, съответно принос към националните цели на Стратегията на ЕС "ЕВРОПА 2020"

5 ↑	Постигнат планиран принос, значително над планирания
4 ↗	Постигнат планиран принос над планирания
3 →	Постигнат планиран принос
2 ↑	Задоволителен принос
1 ↗	Ограничен принос
0 →	Без принос

При изготвянето на *последващата оценка* са използвани последните актуални данни за основните индикатори на национално, регионално и областно ниво към края на 2019 и 2020 г. в зависимост от конкретния индикатор.

При анализа на данните за 2020 г., където е необходимо, е отчитана специфичното отражение върху социално-икономическото развитие на мерките за справяне с пандемията от Covid-19.

II. ПОСТИГНАТИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА РПР НА СЗР

1. Рамка за изпълнение на целите и приоритетите за регионално развитие в СЗР

1.1. Цели и приоритети за регионално развитие на СЗР

Визията, определена в РПР на СЗР е "Северозападен район преодолява същественото социално-икономическо изоставане и сериозните структурни и демографски проблеми чрез подходящи инвестиции в свързваща инфраструктура и укрепване на потенциала за растеж, създаващи предпоставки за догонващо развитие в национален и европейски мащаб."

РПР на СЗР определя три стратегически цели за развитието на района, всяка от които е конкретизирана чрез четири приоритета, общо единадесет приоритета.

графика 1. Взаимовръзки между целите и приоритетите на РПР на СЗР

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1 Развитие на конкурентноспособна икономика чрез развитие на собствения потенциал на СЗР	СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2 Съхранение и развитие на човешкия капитал	СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3 Подобряване на териториалната устойчивост и свързаност
<p>ПРИОРИТЕТ 1 Подкрепа за повишаване на конкурентоспособността на малкия и средния бизнес и подобряване на средата за правене на бизнес</p> <p>ПРИОРИТЕТ 2 Насърчаване на иновациите и ресурсната ефективност</p> <p>ПРИОРИТЕТ 3 Активизиране на специфичния потенциал на регионалната икономика</p>	<p>ПРИОРИТЕТ 1 Подобряване на достъпа до образование и социална инфраструктура и предотвратяване на рисковете за социално изключване</p> <p>ПРИОРИТЕТ 2 Повишаване на заетостта и развитие на пазара на труда</p> <p>ПРИОРИТЕТ 3 Укрепване на институционалния капацитет на областно и местно ниво за подобряване на процесите на управление</p>	<p>ПРИОРИТЕТ 1 Развитие на транспортната инфраструктура</p> <p>ПРИОРИТЕТ 2 Развитие на техническата инфраструктура</p> <p>ПРИОРИТЕТ 3 Опазване на околната среда и биоразнообразието</p> <p>ПРИОРИТЕТ 4 Подобряване на модела на градското и селското развитие в СЗР</p> <p>ПРИОРИТЕТ 5 Развитие на териториалното сътрудничество</p>

Оценката на постигнатите резултати от изпълнението на РПР на СЗР, степента на постигане на целите, както и ефективността на използваните ресурси е изготвена въз основа на анализ на информацията от официални статистически източници (НСИ, ЕВРОСТАТ), *Годишните доклади за изпълнение на наблюдение на изпълнението на РПР на СЗР (2014-2020) за 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 и 2020 г.*, данни от *Информационната система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България 2020* (ИСУН 2020) и *Интегрираната система за администриране и контрол*

(ИСАК)¹⁵, както и данни, публикувани на интернет страниците на Програмите за териториално сътрудничество 2014-2020 г., данни от финансовото изпълнение на национални програми, финансиращи проекти, попадащи в обхвата на мерките, предвидени в РПР, данни за изпълнението на държавния бюджет за съответните години от периода 2014-2020 по отношение на предоставени целева субсидия за капиталови разходи на общините в обхвата на СЗР.

В РПР на СЗР са определени индикативните финансови ресурси за изпълнение на плана за периода 2014-2020 г. в размер на **2 334,3 млн. лв.**, като от структурните инструменти на ЕС, е предвиден принос от ЕФРР в размер на **1 279,58 млн. лв.**, от други фондове на ЕС – **582,01 млн. лв.**, от национално публично финансиране – **268,4 млн. лв.**, от които **49,84 млн. лв.** от местни бюджети, частно финансиране – **40,8 млн. лв.** и от други финансови инструменти – **163,5 млн. лв.**

За мерките, реализирани със средства от държавния бюджет и бюджетите на общините, свързани с политиката за регионално развитие, в периода 2014-2020 г. липсва систематизирана информация, която да позволява тяхното обвързване с целите и приоритетите на РПР на СЗР. Частично, такава информация е събрана чрез *Годишните доклади за наблюдение на изпълнението на РПР на СЗР*, както и чрез данни за изпълнението на държавния бюджет за съответните години от периода 2014-2020 по отношение на предоставени целева субсидия за капиталови разходи на общините в обхвата на СЗР. Тази информация е отразена при оценката на изпълнение на отделните приоритети чрез съответните специфични индикатори.

При оценка на степента, в която са постигнати крайните цели (2020 г.) на специфичните индикатори на РПР на СЗР е използвана информацията от *Годишните доклади за наблюдение на изпълнението за 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 и 2020 г.*

Орган за провеждане на държавната политика за регионално развитие в СЗР е РСР на СЗР.

¹⁵ <http://iacs-online.dfz.bg/apex/f?p=100:43:4349657656453329>

1.2. Прилагане принципа на партньорство

Прилагането на принципа на партньорство включва информиране за РПП на всички заинтересовани страни, възможност за изразяване на мнения и представяне на предложения чрез формални и неформални работни срещи, осъществяване на широко консултиране чрез организиране на публични дискусии, в т.ч. и чрез интернет, участие във формални структури за планиране и мониторинг със състав, основан на принципа на партньорството – власти на различните равнища, социални и икономически партньори, гражданско общество.

В процеса на наблюдение на изпълнението на РПП, РСР осигурява участието на органите на централната и местната власт, социално-икономическите партньори, академични институции, юридически лица с нестопанска цел, работещи в областта на регионалното развитие, спазвайки принципа за партньорство, което от своя страна гарантира прозрачност, компетентност, ефективност и реалистичност на целия процес.

Осъществява се координация и взаимодействие между членовете на РСР, членовете на РКК и Секретариата на РСР. Подобро е взаимодействието с централните и териториалните структури на изпълнителната власт при изпълнението на решенията на РСР.

С проведените съвместни заседания на РСР и РКК е подобрена координацията между областите, общините, министерствата и социално-икономическите партньори за ефективно и ефикасно провеждане на държавната политика на територията на района, посредством адекватно планиране, изпълнение, наблюдение и оценка на стратегическите и планови документи на национално, регионално и местно ниво, касаещи регионалното развитие и опазването на околната среда в СЗР.

1.3. Наблюдение и оценка на изпълнението на РПР на СЗР

За целите на наблюдението на изпълнението на РПР на СЗР и на напредъка по отношение на приоритетите и стратегическите цели е подготвен набор от индикатори, част от плана. Системата за наблюдение следва да гарантира за събирането на необходимата информация, чрез което се извършва наблюдението и оценка на плана. Напредъкът в изпълнението на приоритетите и стратегическите цели се следи чрез информация, събирана и анализирана от регионални отдели на Главна дирекция "Стратегическо планиране и програми за регионално развитие", въз основа на която те изготвят *Годишни доклади за наблюдение на изпълнението на РПР*.

В съответствие с предвижданията на НСРР системата от индикатори за наблюдение и оценка на РПР на СЗР се състои от две основни групи индикатори – предварително установени в национални и европейски стратегически документи (Стратегия "Европа 2020", макроикономическите критерии към НСРР, глобалните цели за опазване и възстановяване на околната среда) и специфични индикатори за наблюдение на отделните приоритети на плана.

Съгласно констатациите на *Предварителната оценка на РПР на СЗР*, системата от индикатори за наблюдение и оценка не е включена в разработения документ. Дадени са препоръки за нейното разработване. Представената в окончателния документ система е **добре разработена и почива на стабилна методическа основа**. Посочените индикатори са свързани с националните и европейските стратегически цели, като също така отразяват регионалното ниво на планиране.

Съгласно констатациите на *Междинната оценка на РПР на СЗР*, анализът на определените междинни и крайни цели на ключовите индикатори за изпълнение на РПР на СЗР показва, че е прилаган **реалистичен подход** при определяне на целевите стойности на **ключовите индикатори**.

Разработена е система¹⁶ от **7 количествени индикатора**, заедно с технически паспорти към тях, за измерване на напредъка на интеграция на глобалните проблеми на околната среда при прилагане на регионалната политика в България, включително при изпълнението на РПР на ниво 2. Към момента на изготвяне на последващата оценка интернет страницата на проект "Конвенциите на Рио" е **неактивна**. През септември 2013

¹⁶По проект „Конвенциите на Рио”, финансиран от Българското правителство и Глобалния екологичен фонд <http://www.riiconventions.org/bg/Project-Information.html>

г. МРРБ публикува *Актуализирани индикатори за напредъка по прилагането на Конвенциите от РИО*. Липсват данни за следващите години, по които да може да бъде оценен напредъка по изпълнението на пет от седемте количествени индикатора. За проследяването на два от тях – "Разходи за ДМА с екологично предназначение" и "Разходи за ДМА с екологично предназначение на човек от населението", могат да бъдат използвани данни, поддържани от НСИ¹⁷.

За нуждите на Главна дирекция "Стратегическо планиране на регионалното развитие и административно-териториално устройство", МРРБ е разработен "Индекс за регионална климатична сигурност"¹⁸, чието предназначение е измерване и представяне на регионалното състояние, силните и слабите страни на регионите при интегрирането на въпросите, свързани с климатичните промени в процеса на планиране. В системата за наблюдение на РПР в България, не е налична информация за адаптиране и интегриране на **Индексът на регионална климатична сигурност**.

Към момента, НСИ не проследява на ниво NUTS2 целите 20/20/20 по отношение на климата и енергийното потребление, част от показателите за принос към Стратегията "Европа 2020". От тази гледна точка, РПР не определя източници на информация за проследяването им, като съответно напредъка по тяхното изпълнение не е регистриран в *Годишни доклади за наблюдение на изпълнението на РПР*.

В *Становището по ЕО №4-2/2013 г. на РПР на СЗР за периода 2014-2020 г. на министъра на околната среда и водите* не са посочени допълнителни мерки и индикатори за наблюдението и контрол на въздействията върху околната среда при прилагането на РПР на СЗР 2014-2020 г.

Част от специфичните индикатори са **дефинирани нееднозначно и/или за тяхното изпълнение е трудно да бъде събрана достоверна информация** без да бъдат извършвани прекомерни разходи.

¹⁷ НСИ поддържа информация за индикатор "Наличност на дълготрайните материални активи с екологично предназначение (ДМА-ЕП) към края на годината по статистически зони, райони и области" с данни за периода 2010-2019 г.

¹⁸ Като част от проект Региони за устойчива промяна, по програма INTERREG IVC на ЕС

2. Ключови промени в политиката за интегрирано устойчиво развитие на национално ниво и на ниво ЕС и съответствието на РПР с тях

След приемането на РПР на СЗР 2014-2020, в политиката за интегрирано устойчиво развитие на национално ниво са направени следните ключови промени:

- в *Закона за регионалното развитие* са направени 7 изменения и допълнения¹⁹, две от които са **съществени** и имат отражение върху процеса на планиране и изпълнение на документите за стратегическо планиране на регионалното развитие;
- актуализирана е подзаконовата нормативна уредба – *Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие*²⁰ (ППЗРР), приета е *Наредба за условията, реда и сроковете за изготвяне, съгласуване, приемане, актуализиране и изпълнение на Националната концепция за пространствено развитие, регионалните схеми за пространствено развитие на районите от ниво 2 и регионалните схеми за пространствено развитие на районите от ниво 3 (области)*²¹;
- приет е нов *Устройствен правилник на Министерството на регионалното развитие и благоустройството*²², с който е променена институционалната структура за управление на регионалното развитие, създадена е *Главна дирекция "Стратегическо планиране и програми за регионално развитие"*;
- на ниво ЕС **няма значими промени** в действащата правна и стратегическа рамка на политиката за сближаване;

Основните промени в ЗРР, направени през 2016 г.²³ са свързани със системата за планиране на пространственото развитие, като променят и част от изискванията, свързани със съдържанието на РПР, както и със системата за наблюдение на изпълнението на политиката за регионално развитие.

¹⁹ ДВ бр. 66 от 2013 г., в сила от 26.07.2013 г., бр. 22 от 2014 г., в сила от 11.03.2014 г., бр. 98 от 28.11.2014 г., в сила от 2014 г., бр. 9 от 2015 г., в сила от 3.02.2015 г., бр. 14 от 2015 г., **бр. 15 от 2016 г.**, **бр. 13 от 2017 г.**, и бр. 58 от 2017 г., в сила от 18.07.2017 г.

²⁰ Приет с ПМС № 216 от 2.09.2008 г., обн., ДВ, бр. 80 от 2008 г., в сила от 31.08.2008 г., изм., бр. 93 от 2009 г., в сила от 24.11.2009 г., бр. 5 от 2010 г., бр. 97 от 2013 г., бр. 102 от 2014 г., в сила от 12.12.2014 г., **изм. и доп., бр. 50 от 2016 г.**

²¹ приета с ПМС № 278 от 1.11.2016 г., обн., ДВ, бр. 88 от 2016 г., в сила от 8.11.2016 г.

²² обн., ДВ, бр. 68 от 2017 г., в сила от 22.08.2017 г.

²³ ДВ, бр. 15 от 2016 г.

С промените от 2016 г. в ЗРР, обхватът на системата за планиране на пространственото развитие е ограничен до национално и регионално равнище²⁴. Държавната политика за регионално развитие и структуроопределящите политики се провеждат съгласувано и във взаимодействие с *Националната концепция за пространствено развитие и регионалните схеми за пространствено развитие* (чл. 3, ал. 2 от ЗРР).

Промени са извършени в условията за определяне на *райони за целенасочена подкрепа от държавата* (РЦП), които се дефинират в *областните стратегии за развитие*²⁵. Обособените РЦП са **териториална основа за концентрация на ресурси за намаляване на вътрешнорегионалните различия** в степента на развитие на отделните общини и за **постигане на целите на държавната политика за регионално развитие**.

Измененията предвиждат териториалният обхват на РЦП да се определя, като се отчитат категориите на общините по реда на *Закона за административно-териториалното устройство на Република България* и техните географски характеристики по данни на *Българската академия на науките*. Тези промени предполагат **актуализация на областните стратегии за развитие**.

Промените в *системата за планиране на пространственото развитие* са свързани с разработването и актуализацията на система от документи за пространствено развитие на национално и регионално ниво, определящи стратегия за интегрирано пространствено развитие при отчитане на териториалния потенциал и принципите за балансирано устойчиво развитие²⁶.

С допълнения в ЗРР през 2018 г. в системата от документи за планиране на пространственото развитие е включен и *Морския пространствен план на Република България*, който планира пространственото развитие и интегрираното управление на дейностите по използване на морските пространства на страната за постигане на устойчиво развитие на Черноморския район, устойчив растеж на морската икономика и устойчиво използване на природните ресурси²⁷. Предвидено е секторните стратегически докумен-

²⁴ чл. 1, ал. 2

²⁵ чл. 5, 6 и 7 от ЗРР

²⁶ Глава Втора "а" от ЗРР

²⁷ Чл. 7а, ал.4 от ЗРР

ти на национално и регионално равнище да бъдат разработвани и в съответствие с *Морския пространствен план*²⁸.

Посочените документи се намират в йерархична съподчиненост и се разработват за срок до 15 години с изключение на елементите на техническата инфраструктура в тях, които се планират за период до 30 години. Секторните стратегически документи на национално и регионално равнище се разработват в съответствие с действащите документи от системата за планиране на пространственото развитие. Условието, редът и сроковете за изготвяне, съгласуване, приемане, актуализиране и изпълнение на концепцията и схемите за пространствено развитие по се определят с **наредба**, приета от Министерския съвет по предложение на министъра на регионалното развитие и благоустройството. С приетата *Наредба*²⁹ не са указани срокове, в които следва да бъдат изготвени *Регионалните схеми за пространствено развитие на район от ниво 2*, в съответствие с които следва да бъдат разработени (приведени в съответствие) РПР..

От системата документи за пространствено развитие, дефинирани в ЗРР е разработена и приета само *Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025*³⁰. Към момента на приемането на НСРР и РПР, както и до края на 2019 г., не са разработени и приети с *Регионалните схеми за пространствено развитие на районите от ниво 2*, като с измененията от началото на 2020 г. последните са отпаднали от документите на системата за планиране.

Съдържанието на НСРР е **допълнено с един нов компонент**: насоки за подпомагане на градовете от йерархизираната система от градове-центрове на национално и регионално равнище в съответствие със *Стратегията за пространствено развитие на страната*.

Съдържанието на РПР е **допълнено с три нови компонента**, чието естество предполага актуализация на РПР, но такава не е извършвана, а допълненията са отчетени по подходящ начин.

²⁸ Чл. 7а, ал.5 от ЗРР

²⁹ Наредба за условията, реда и сроковете за изготвяне, съгласуване, приемане, актуализиране и изпълнение на Националната концепция за пространствено развитие, регионалните схеми за пространствено развитие на районите от ниво 2 и регионалните схеми за пространствено развитие на районите от ниво 3 (области), приета с ПМС № 278 от 1.11.2016 г., обн., ДВ, бр. 88 от 2016 г., сила от 8.11.2016 г.

³⁰ приета с Протокол № 47.61 на Министерския съвет от 19.12.2012 г.

В периода 2018-2019 г. са разработени варианти и са проведени консултации за промяна в обхвата на районите от ниво 2 (NUTS 2)³¹, вкл. и е подготвен и публикуван за консултации проект на ЗИД на ЗРР³². Предвидените промени са аргументирани с необходимостта от по-устойчив във времето териториален обхват на районите от ниво 2 по отношение на броя на населението в тях и осигуряването на съответствие с нормативната рамка на ЕС - Регламент (ЕО) 1059/2003 за установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS).

През април 2019 г. акцент е поставен върху разработването на нова система от стратегически и планови документи, която да предостави възможност процесите да се изпълняват в максимална близост до регионите и общините, като отчитат нуждите и възможностите им.

В резултат, през март 2020 г. в ЗРР са приети изменения и допълнения, които предвиждат промени в системата на планиране и прилагане на политиката за регионално развитие в следващия програмен период. Обхватът на регионите за развитие остават в досегашния си вид. Целенасочените райони за подкрепа или начина за тяхното определяне вече не са дефинирани в закона, като не се предвижда и изричното им определяне. Изцяло е отменена частта, свързана с планирането на пространственото развитие, като неговите елементи са станали интегрална част от системата документи за стратегическо планиране на регионалното развитие. Не се предвижда изготвяне на областни стратегии за развитие.

Съществени са и промените в системата за управление на регионалното развитие, които следва да бъдат отчетени при подготовката на стратегическите документи на регионално ниво за периода 2021-2027.

При подготовката на новия планов период следва да бъдат отчетени и Актуализираната *Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025*, както и първите проекти на изготвените стратегически документи и оперативни програми.

Към настоящия момент е изготвен проект на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северозападния регион. Изготвена е Националната програма за развитие: България 2030³³, така и оперативните програми за програмния период 2021-2027

³¹ <http://strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=3264>

³² <http://strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=3793>

³³ приет с Протокол № 67.25 на Министерския съвет от 02.12.2020 г.

г., чиито варианти са представени на ЕК и са стартирали консултации по обхвата на целите на политиката, приоритетите, избраните специфични цели и примерни действия.

Направените промени не оказват въздействие върху процесите на изпълнение, наблюдение и контрол на оценявания РПР на СЗР 2014-2020 г.

На ниво ЕС *не са извършвани значими промени* в действащата правна и стратегическа рамка на политиката за сближаване за периода 2014-2020 г.

3. Постигнати резултати от изпълнението на РПР по физически и финансови индикатори

Резултатите от изпълнението на РПР на СЗР по физически и финансови индикатори са оценени въз основа на последни налични данни (основно за периода 2014-2020 г. за физическите и към 15 юли 2021 г. за финансовите индикатори).

3.1. Специфични/физически индикатори

Оценката на постигнатите резултати е изготвена с помощта на индекс, отразяващ степента на постигане на заложеното изменение на специфичните индикатори за изминалото време за всеки от приоритетите на РПР на СЗР. Индексът на изпълнение се групира около петстепенна оценъчна скала. Процентното изпълнение за съставяне на оценките по скала се изчислява спрямо постигнатите резултати за специфичните индикатори, отчитащи физически величини за 2020 г. За специфичните индикатори, за които е налична статистическа информация, изпълнението се оценява спрямо постигнатите резултати за 2019 г.

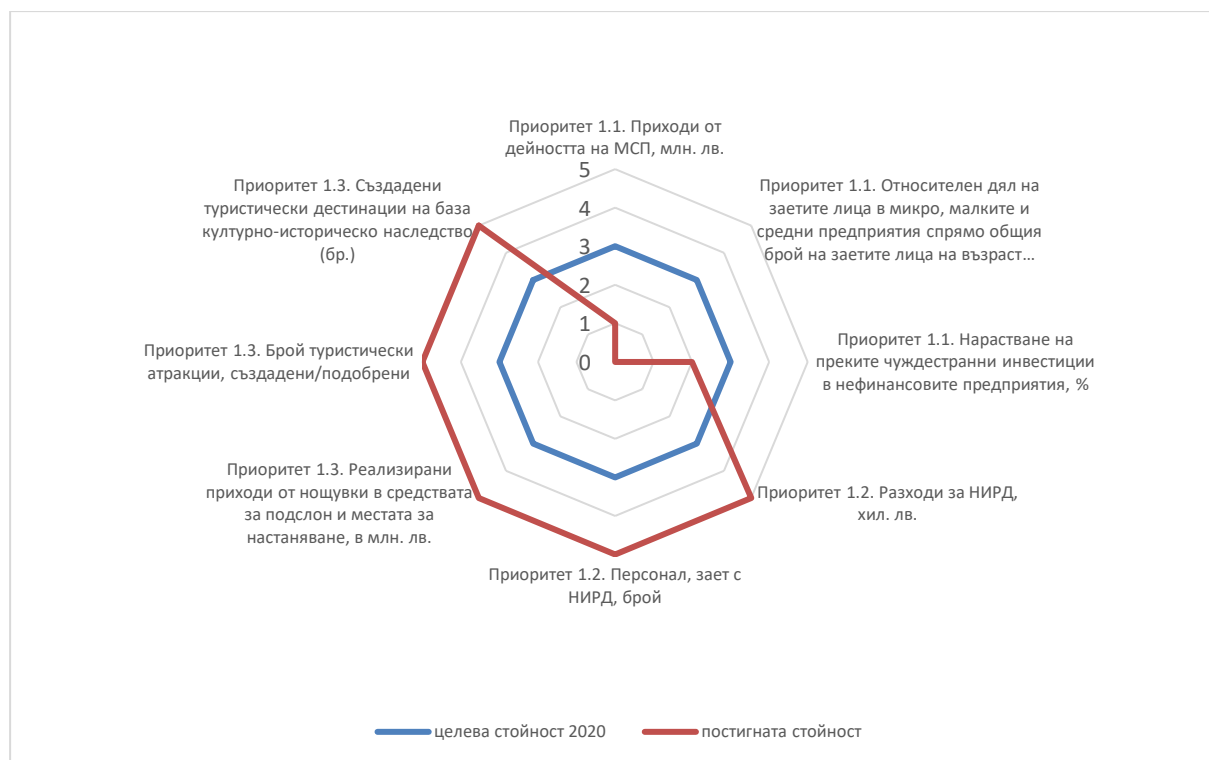
Като показател за изпълнение на приоритет по скала е използвана средноаритметичната, закръглена стойност на постигнатото изменение на специфичните индикаторите за изпълнение по избрания приоритет и посочената скала (при равни тегла на специфичните индикатори).

таблица 5. Степен на постигане на заложеното изменение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 1

Стратегическа цел 1: Развитие на конкурентноспособна икономика чрез насърчаване на собствения потенциал на СЗР		
Специфичен индикатор	Оценка по скала	Напредък
Приоритет 1.1. Развитие на устойчива конкурентноспособна икономика основана на знанието, иновациите и новите технологии		

Стратегическа цел 1: Развитие на конкурентноспособна икономика чрез насърчаване на собствения потенциал на СЗР		
<i>Специфичен индикатор</i>	<i>Оценка по скала</i>	<i>Напредък</i>
Приходи от дейността на МСП, млн. лв.	1 ↗	ограничен напредък
Относителен дял на заетите лица в микро, малките и средни предприятия спрямо общия брой на заетите лица на възраст 15 и повече години в страната, %	0 →	без напредък
Нарастване на преките чуждестранни инвестиции в нефинансовите предприятия, %	2 ↑	задоволителен напредък
Приоритет 1.2: Насърчаване на иновациите и ресурсната ефективност		
Разходи за НИРД, хил. лв.	5 ↑	напредък, значително над постигнатото
Персонал, зает с НИРД, брой	5 ↑	напредък, значително над постигнатото
Приоритет 1.3: Активизиране на специфичния потенциал на регионалната икономика		
Реализирани приходи от ношувки в средствата за подслон и местата за настаняване, в млн. лв.	5 ↑	напредък, значително над постигнатото
Брой туристически атракции, създадени/подобри	5 ↑	напредък, значително над постигнатото
Създадени туристически дестинации на база културно-историческо наследство (бр.)	5 ↑	напредък, значително над постигнатото
Нарастване на инвестициите в селскостопански райони (%)	n/a	

графика 2. Физическо изпълнение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 1 спрямо целта за 2020 г.

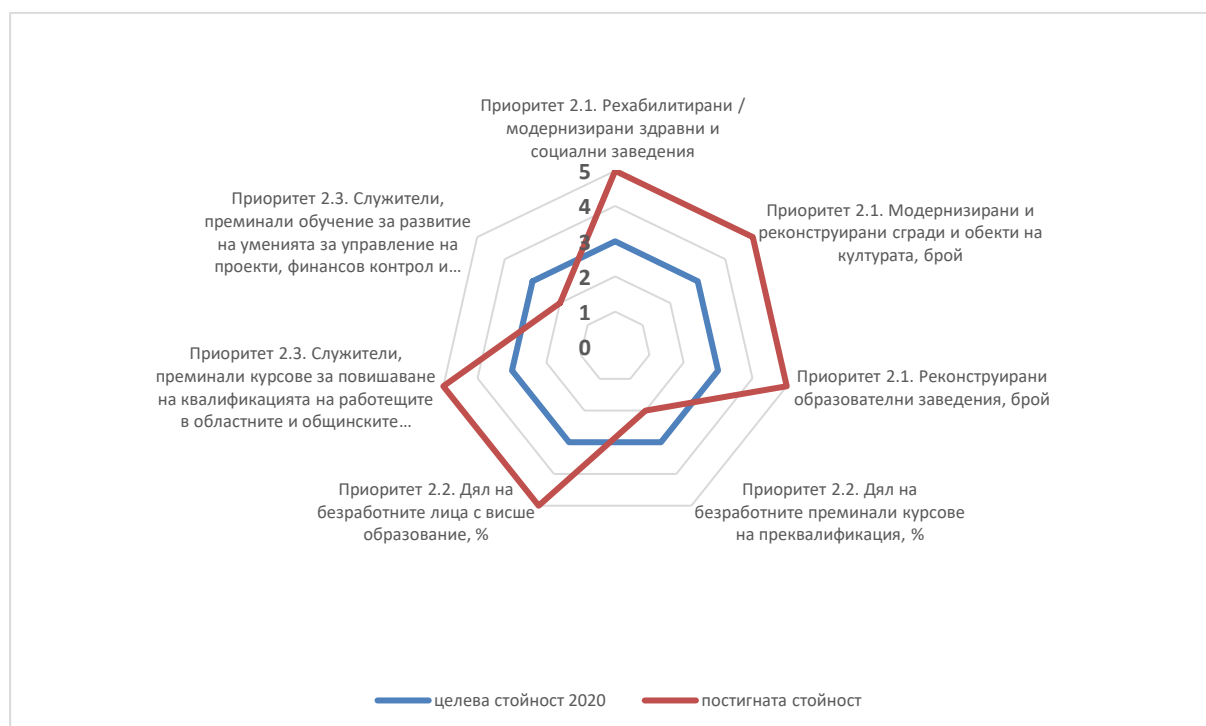
Източник: НСИ, ИСУН2020, Годишни доклади за наблюдение на изпълнението на РПП на СЗР, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 и 2020 г.

таблица 6. Степен на постигане на заложеното изменение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 2

Стратегическа цел 2: Съхранение и развитие на човешкия капитал		
Специфичен индикатор	Оценка по скала	Напредък
Приоритет 2.1. Подобряване на достъпа до образование и социална инфраструктура и предотвратяване на рисковете за социално изключване		
Рехабилитирани / модернизирани здравни и социални заведения	5 ↑	напредък, значително над постигнатото
Модернизирани и реконструирани сгради и обекти на културата, брой	5 ↑	напредък, значително над постигнатото
Реконструирани образователни заведения, брой	5 ↑	напредък, значително над постигнатото
Дял на децата и учениците, облагодетелствани от подобрена образователна инфраструктура, в %	n/a	
Приоритет 2.2. Повишаване на заетостта и развитие на пазара на труда		
Процент от населението на възраст 25-64 г., участващо в образование и обучение, %	n/a	
Дял на безработните преминали курсове на преквалификация, %	2 ↑	задоволителен напредък

Стратегическа цел 2: Съхранение и развитие на човешкия капитал		
Специфичен индикатор	Оценка по скала	Напредък
Дял на младежката безработица, % ³⁴	n/a	
Дял на безработните лица с висше образование, %	5 ↑	напредък, значително над постигнатото
Приоритет 2.3: Укрепване на институционалния капацитет на областно и местно ниво за подобряване на процесите на управление		
Служители, преминали курсове за повишаване на квалификацията на работещите в областните и общинските администрации, брой и %	5 ↑	напредък, значително над постигнатото
Служители, преминали обучение за развитие на уменията за управление на проекти, финансов контрол и прилагане на интегрирани системи за развитие, брой и %	2 ↑	задоволителен напредък

графика 3. Физическо изпълнение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 2 спрямо целта за 2020 г.

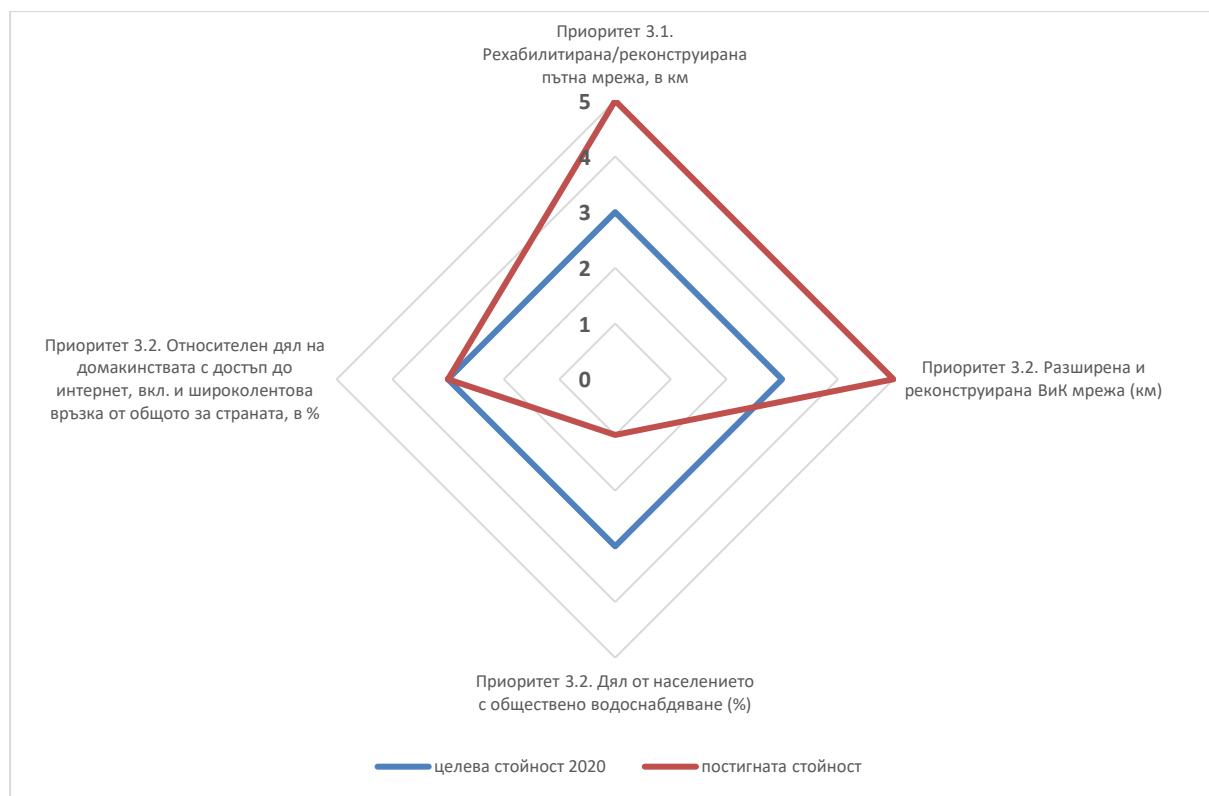
Източник: НСИ, ИСУН2020, Годишни доклади за наблюдение на изпълнението на РПР на СЗР, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 и 2020 г.

³⁴ Описанието на индикаторът, заложен в РПР не позволява надеждно идентифициране на възрастовата група, включена в него, както и не предвижда източника на информация. Младежката безработица е индикатор, наблюдаван както от АЗ, така и от НСИ, но по различни методологии. Данните, представени в Годишните доклади за изпълнението на РПР на СЗР не позволяват извеждане на единна стойност на годишна база за двете подгрупи – до 24 и до 29 години. В т. 7.1.1 е разгледан индикаторът „Дял на безработните от 15 до 24 години на ниво регион“ с източник ЕВРОСТАТ.

таблица 7. Степен на постигане на заложеното изменение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 3

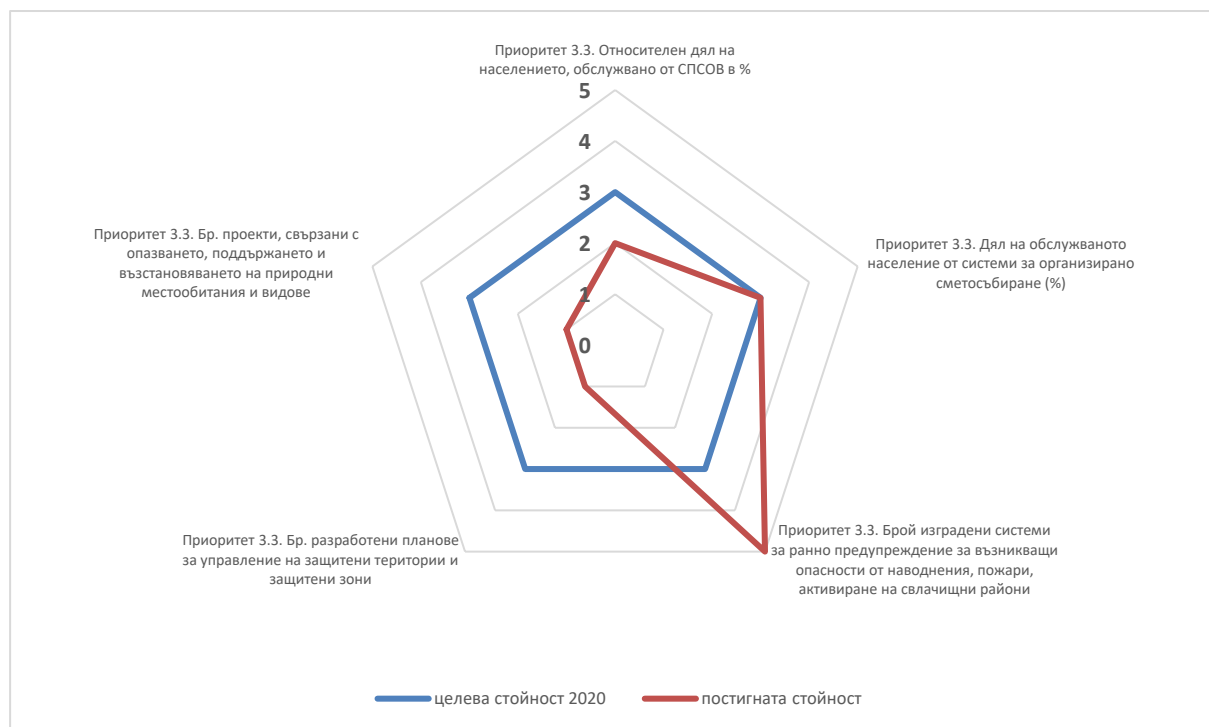
Стратегическа цел 3: Подобряване на териториалната устойчивост и свързаност		
<i>Специфичен индикатор</i>	<i>Оценка по скала</i>	<i>Напредък</i>
Приоритет 3.1. Развитие на транспортната инфраструктура		
Население с подобрен транспортен достъп, в %	n/a	
Рехабилитирана/реконструирана пътна мрежа, в км	5 ↑	напредък, значително над постигнатото
Приоритет 3.2. Развитие на техническата инфраструктура		
Разширена и реконструирана ВиК мрежа (км)	5 ↑	напредък, значително над постигнатото
Дял от населението с обществено водоснабдяване (%)	1 ↗	ограничен напредък
Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет, вкл. и широколентова връзка от общото за страната, в %	3 →	планиран напредък
Приоритет 3.3. Опазване на околната среда и биоразнообразието		
Относителен дял на населението, обслужвано от СПСОВ в %	2 ↑	задоволителен напредък
Дял на обслужваното население от системи за организирано сметосъбиране (%)	3 →	планиран напредък
Брой изградени системи за ранно предупреждение за възникващи опасности от наводнения, пожари, активиране на свлачищни райони	5 ↑	напредък, значително над постигнатото
Бр. разработени планове за управление на защитени територии и защитени зони	1 ↗	ограничен напредък
Бр. проекти, свързани с опазването, поддържането и възстановяването на природни местообитания и видове	1 ↗	ограничен напредък
Приоритет 3.4: Подобряване на модела на градското и селското развитие в СЗР		
Население, живеещо на територия с реализирани планове за интегрирано градско развитие, в бр.	5 ↑	напредък, значително над постигнатото
Създадени/обновени градски зелени площи (%) от зелените площи/	n/a	
Брой проекти за подобряване качеството на средата и живота в селските райони	5 ↑	напредък, значително над постигнатото
Дял на населението, живеещо в малки градове и села, което е обхванато от интегрирани мерки за подобряване на селищната среда и услугите, в %	n/a	
Приоритет 3.5: Развитие на териториалното сътрудничество		
Брой проекти / инициативи за трансгранично сътрудничество (сключени договори към 2012 г.) бр. и %	5 ↑	напредък, значително над постигнатото
Брой проекти за разширяване на сътрудничеството и насърчаване на икономическия, социалния и културния обмен между регионите на България и Европа, в бр.	2 ↑	задоволителен напредък
Брой на интегрирани стратегически планови документи за управление и развитие на граничните територии	0 →	без напредък

графика 4. Физическо изпълнение на специфичните индикатори по приоритети 1 и 2 на Стратегическа цел 3 спрямо целта за 2020 г.

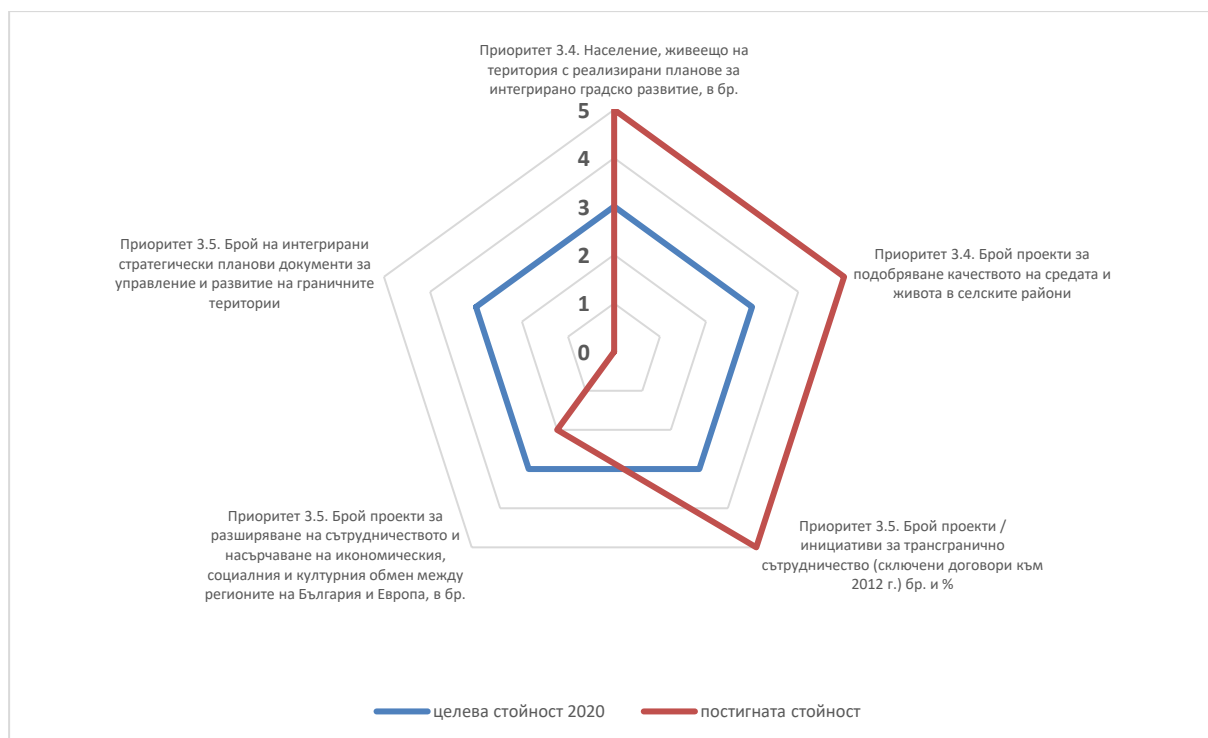
Източник: НСИ, ИСУН2020, Годишни доклади за наблюдение на изпълнението на РПР на СЗР, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 и 2020 г.

графика 5. Физическо изпълнение на специфичните индикатори по приоритет 3 на Стратегическа цел 3 спрямо целта за 2020 г.

Източник: НСИ, ИСУН2020, Годишни доклади за наблюдение на изпълнението на РПР на СЗР, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 и 2020 г.

графика 6. Физическо изпълнение на специфичните индикатори по приоритети 4 и 5 на Стратегическа цел 3 спрямо целта за 2020 г.

Източник: НСИ, ИСУН2020, Годишни доклади за наблюдение на изпълнението на РПР на СЗР, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 и 2020 г.

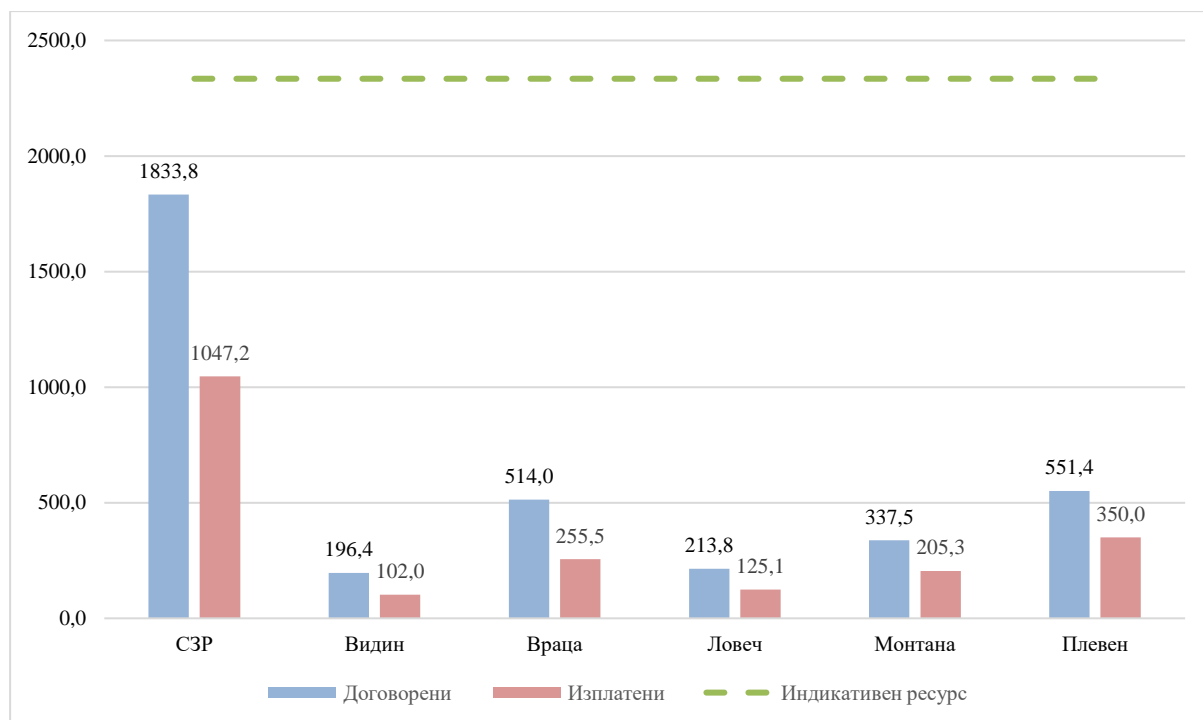
Целевите стойности за 2020 г. за част от специфичните индикатори са постигнати в съответствие с планираното, над планираното или значително над него. Значително под планираното са постигнати целите на специфичните индикатори по Приоритет 1.1 на Специфична цел 1.

Част от специфичните индикатори са дефинирани нееднозначно и/или за тяхното изпълнение е трудно да бъде събрана достоверна информация без да бъдат извършвани прекомерни разходи.

3.2. Финансови индикатори

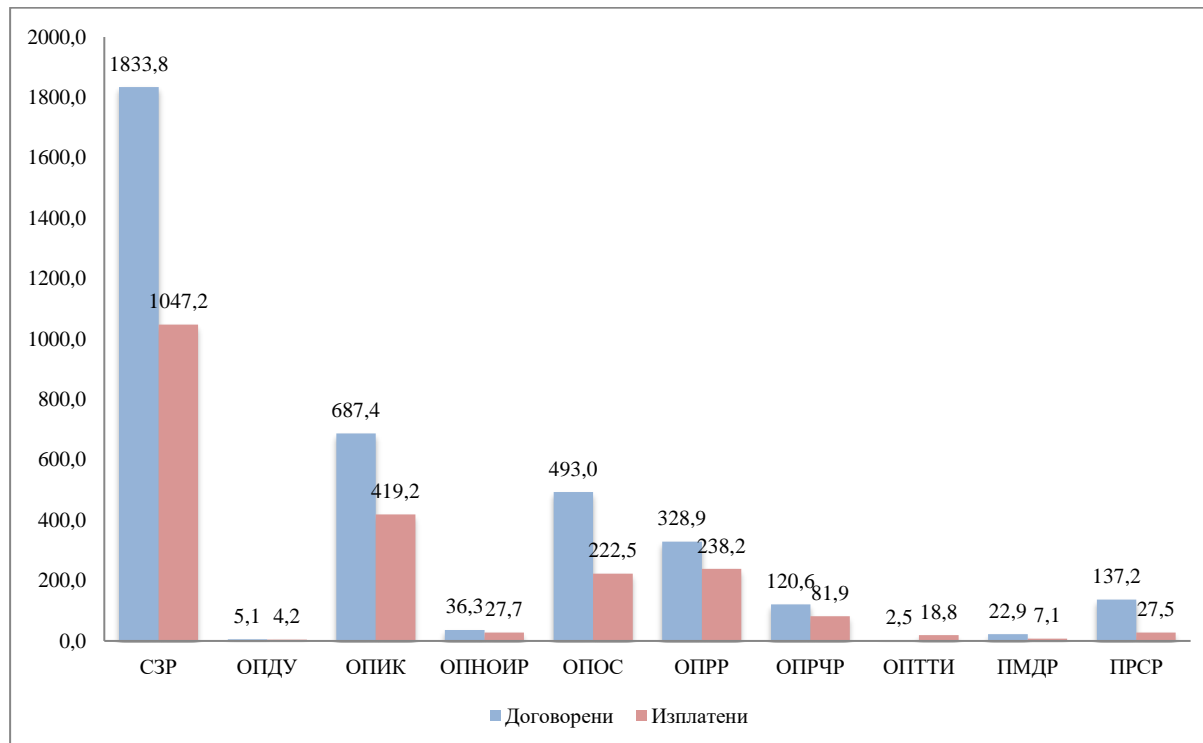
Оценено е съответствието на договорените средства по програмите, финансирани от фондовете на ЕС с планираните необходими финансови ресурси за изпълнението на РПР на СЗР.

графика 7. Договорени и изплатените средства (ОП и ПРСР) общо и по области и сравнение с предвижданията на РПР на СЗР, юли 2021³⁵

Източник: ИСУН2020, 15 юли 2021 г.

графика 8. Концентрация на ресурси в СЗР – по програми, млн. лв., юли 2021

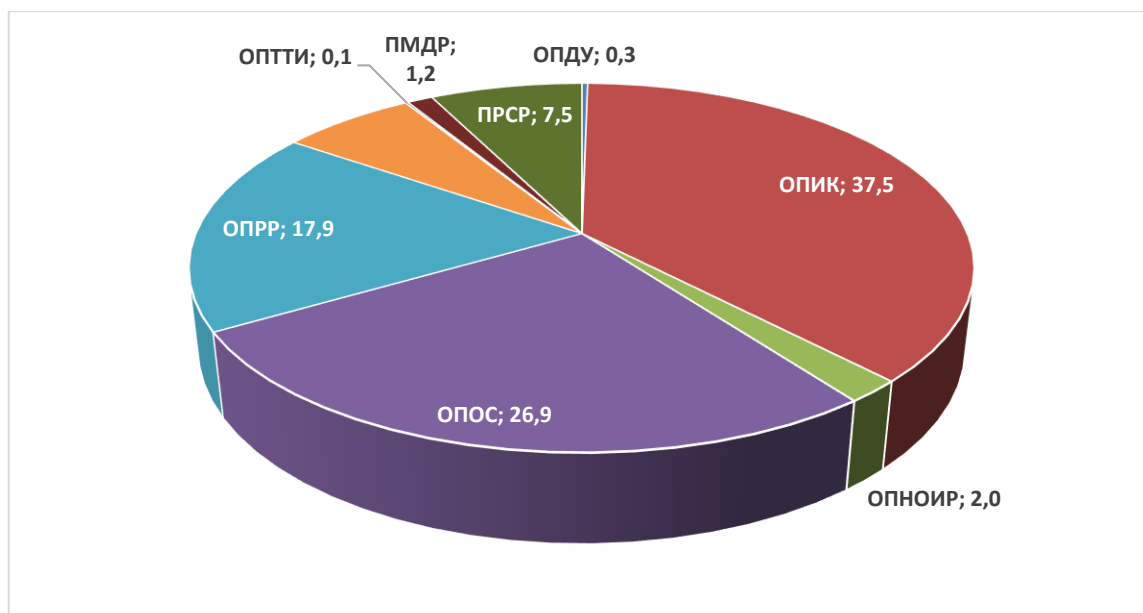
Източник: ИСУН2020, 15 юли 2021 г.

³⁵ Общата размер на договорените/изплатените суми за цели район е по-висок от сбора по области, поради наличието на проекти, изпълнявани на територията на повече от една област в района

Към юли 2021 г. договорените средства по програми, финансирани от фондовете на ЕС представляват 78,6% от планираните индикативни финансови ресурси за осъществяване на целите на РПР на СЗР за периода 2014-2020 г., а сумата на изплатените средства е 44,9% от планираните индикативни финансови ресурси до 2020 г. Частните средства в това договорено финансиране са близо 252,4 млн. лв. (212,6 млн. лв. – ОПИК и ОПРЧР, 28,3 млн. лв. по ПРСР и 11,4 млн. лв. по ПМДР), което представлява 6,2 пъти повече от планираните частни ресурси в размер на 40,8 млн. лв. Нарастването на договорените частни ресурси се дължи на приоритизирането на инвестициите в района, финансирани чрез ОПИК и ПРСР. В допълнение са договорени 24,9 млн. лв. по ОП Храни, финансирана от Фонда за европейско подпомагане на най-нуждаещите се. Фондът предоставя първоначална базова подкрепа на най-уязвимите граждани, засегнати от форми на крайна бедност, които са твърде откъснати от пазара на труда, за да могат да се възползват от мерките за социално приобщаване на ЕСФ. Прогнозата за постигане на планираните нива на финансов ресурс е "положителна", предвид възможното договаряне на средства по оперативните програми до края на 2022 г. и възможно изплащане на средства за допустими разходи до края на 2023 г., както и приносът на националното публично участие – национален и местни бюджети.

Делът на договорените в СЗР средства по области е разпределен по следния начин: Плевен – 30,1%, Враца – 28%, Монтана – 18,4%, Ловеч – 11,7%, Видин – 10,7%. Разпределението на дела на средствата, които са изплатени (от общата сума на договорените в СЗР) е съответно Плевен – 19,1%, Враца – 13,9%, Монтана – 11,2%, Ловеч – 6,8%, Видин – 5,6%.

графика 9. Основни източници на финансиране на мерките за изпълнение на РПР на СЗР – дял на оперативните програми в общия размер на финансиране

Източник: ИСУН2020, 15 юли 2021 г.

Основен дял във финансирането на мерките за изпълнение на РПР на СЗР към момента на последващата оценка имат ОПИК (37,5%), ОПОР (26,9%) и ОПРР (17,9%). Принос имат и ПРСР (7,5%) и ОПРЧР (6,6%).

Делът на мерките за предотвратяване последствията от кризата с Covid-19 от общата договорена сума по ОПИК е 4,1%, от които 0,1% са насочени в сектора на туризма, а други 0,01% в транспортния сектор. Ресурсите на програмата за справяне с кризата, насочени към СЗР са най-ниски по размер сред останалите райони. Въпреки специфично насоченото към Covid-19 мерки финансиране, с ресурс от близо 660 млн. лв. ОПИК остава с основен принос за технологичното обновление и развитие на иновациите в предприятията в СЗР за периода.

4. Степен на постигане на целите и приоритетите на РПР на СЗР

Степента на изпълнение на отделните приоритети на РПР на СЗР е оценена въз основа на постигане целите на съответните специфични индикатори. Степента на постигане на стратегическите цели е оценена въз основа изпълнението на техните приоритети.

4.1. Стратегическа цел 1: Развитие на конкурентноспособна икономика чрез насърчаване на собствения потенциал на СЗР

Изпълнението на *Стратегическа цел 1* е свързано с прилагане на мерки за стимулиране на икономическото развитие на СЗР. *Стратегическа цел 1* се реализира чрез мерки по:

- **Приоритет 1:** Подкрепа за повишаване на конкурентоспособността на малкия и средния бизнес и подобряване на средата за правене на бизнес;
- **Приоритет 2:** Насърчаване на иновациите и ресурсната ефективност;
- **Приоритет 3:** Активизиране на специфичния потенциал на регионалната икономика.

таблица 8. Степен на изпълнение на Стратегическа цел 1 и приоритетите ѝ, въз основа на постигнатото изменение на специфичните индикатори

	Средно за приоритет	Средно за приоритет – скала	Средно за цел
Стратегическа цел 1: Развитие на конкурентноспособна икономика чрез насърчаване на собствения потенциал на СЗР			3 →
<i>Приоритет 1.1:</i> Развитие на устойчива конкурентноспособна икономика основана на знанието, иновациите и новите технологии	2	2 ↑	
<i>Приоритет 1.2:</i> Насърчаване на иновациите и ресурсната ефективност	2,5	3 →	
<i>Приоритет 1.3:</i> Активизиране на специфичния потенциал на регионалната икономика	4,3	4 ↗	

Постигната е планираната реализация на приоритетите, чрез които се реализира *Стратегическа цел 1*, чрез което е постигнато и заложеното изпълнение по нея. Основен принос за това има напредъка по *Приоритети 2 и 3*, съответно чрез насърчаване на иновациите (проекти, финансирани чрез ОПИК) и развитие на силен туристически сектор (повишени приходи от нощувки и създадени/подобри туристически атракции). Съществен принос за напредъка има приоритетното финансиране на иновативни проекти в района чрез ОПИК. Разходите за НИРД, както и персоналът, зает с НИРД нарастват над планираното. Инвестициите в предприятията – подобряване на конкурентоспособността, енергийна ефективност, технологично обновление, както и инвестициите в НИРД все още не оказват очакваното въздействие върху основните икономически показатели. Тенденциите за нарастване на приходите от дейността на МСП в района са силно ограничени, като постигнатата през 2020 г. стойност е по-ниска от определената междинна целева стойност (2015 г.). Не се наблюдава нарастване на дела на заетите в МСП спрямо средното за страната, а нарастването на преките чуждестранни инвестиции в СЗР е с бавен темп.

Постигнатите резултати по отношение на повишаване на конкурентоспособността на икономика в СЗР към 2020 г. са ограничени. Необходимо е усилията да бъдат фокусирани върху повишаване ефективността на извършваните в СЗР инвестиции за нарастване на положителното въздействие върху регионалната икономика.

4.2. Стратегическа цел 2: Съхранение и развитие на човешкия капитал

Стратегическа цел 2 предвижда Подобряване на достъпа до образование и социална инфраструктура и предотвратяване на рисковете за социално изключване, развитие на пазара на труда и повишаване на институционалния капацитет в района. *Стратегическа цел 2* се реализира чрез мерки по:

- **Приоритет 1:** Подобряване на достъпа до образование и социална инфраструктура и предотвратяване на рисковете за социално изключване;
- **Приоритет 2:** Повишаване на заетостта и развитие на пазара на труда;
- **Приоритет 3:** Укрепване на институционалния капацитет на областно и местно ниво за подобряване на процесите на управление.

таблица 9. Степен на изпълнение на Стратегическа цел 2 и приоритетите ѝ, въз основа на постигнатото изменение на специфичните индикатори

	Средно за приоритет	Средно за приоритет – скала	Средно за цел
Стратегическа цел 2: Съхранение и развитие на човешкия капитал			4 ↗
Приоритет 2.1. Подобряване на достъпа до образование и социална инфраструктура и предотвратяване на рисковете за социално изключване	3,7	4 ↗	
Приоритет 2.2. Повишаване на заетостта и развитие на пазара на труда	3,7	4 ↗	
Приоритет 2.3. Укрепване на институционалния капацитет на областно и местно ниво за подобряване на процесите на управление	5	5 ↑	

Мерките по отделните приоритети на *Стратегическа цел 2* се характеризират с изпълнение над планираното. Специфичните индикатори за изпълнение на приоритетите обаче не са пряко свързани със стратегическата цел, поради което не отразяват положението, описвано с помощта на ключовите индикатори и индикаторите за принос по Европа 2020, а именно, че липсва напредък по преодоляване на вътрешнорегионалните различия в социалната сфера, в заетостта и развитието на пазара на труда. Наличните данни за дела на младежката безработица разкриват негативна тенденция в годините след 2017 г., засилена от ефекта на кризата с Covid-19. Поради тази причина, постигането на целите за 2020 г. на *Стратегическа цел 2* е определено като ограничено.

4.3. Стратегическа цел 3: Подобряване на териториалната устойчивост и свързаност

Реализирането на *Стратегическа цел 3* е свързано с подкрепа за транспортната и техническата инфраструктура, опазване на околната среда и биоразнообразието, подобряване на модела на градското и селското развитие и развитие на териториалното сътрудничество. *Стратегическа цел 3* се реализира чрез мерки по:

- **Приоритет 1:** Развитие на транспортната инфраструктура;
- **Приоритет 2:** Развитие на техническата инфраструктура;
- **Приоритет 3:** Опазване на околната среда и биоразнообразието;

- **Приоритет 4:** Подобряване на модела на градското и селското развитие в Северозападен район;
- **Приоритет 5:** Развитие на териториалното сътрудничество.

таблица 10. Степен на изпълнение на Стратегическа цел 3 и приоритетите ѝ, въз основа на постигнатото изменение на специфичните индикатори

	Средно за приоритет	Средно за приоритет – скала	Средно за цел
Стратегическа цел 3: Подобряване на териториалната устойчивост и свързаност			3 →
<i>Приоритет 1:</i> Развитие на транспортната инфраструктура;	5	5 ↑	
<i>Приоритет 2:</i> Развитие на техническата инфраструктура;	3,7	4 ↗	
<i>Приоритет 3:</i> Опазване на околната среда и биоразнообразието;	2,2	2 ↑	
<i>Приоритет 4:</i> Подобряване на модела на градското и селското развитие в Северозападен район;	3,5	4 ↗	
<i>Приоритет 5:</i> Развитие на териториалното сътрудничество	1	1 ↗	

Мерките по отделните приоритети на Стратегическа цел 3 се характеризират с различна степен на изпълнение. Инвестициите в транспортна и ВиК инфраструктура, и такава за събиране и обработка на отпадъци обуславят относителното постигане на заложените цели. В областта на развитието на териториалното сътрудничество е постигнат напредък, който следва да бъде мултиплициран в следващите години.

5. Оценка на степента на постигане на глобалните екологични цели по проблемите, свързани с адаптирането на районите към изменението на климата в процеса на изпълнение на РПП на СЗР (2014-2020 г.)

РПП на СЗР (2014-2020 г.) определя седем индикатора за наблюдение и оценка на степента на постигане на глобалните екологични цели по проблемите, свързани с адаптирането на районите към изменението на климата. За част от индикаторите не е налична информация на ниво NUTS2.

Данните за **относителния дял на антропогенно натоварените територии** (инфраструктура, селища, промишлени обекти, добив) са извлечени от информацията, предоставяна в рамките на проект CORINE Landcover. РПП на СЗР 2014-2020 г. посочва

като изходна стойност за показателя дела на урбанизираните територии в СЗР – 9,36%, като за 2020 г. е определена целева стойност от 8,55%. Информацията за най-близкия до извършваната оценка период³⁶ разкрива, че през 2018 г. урбанизираните територии в СЗР са 4,8%, малко над средните за страната (4,61%)³⁷.

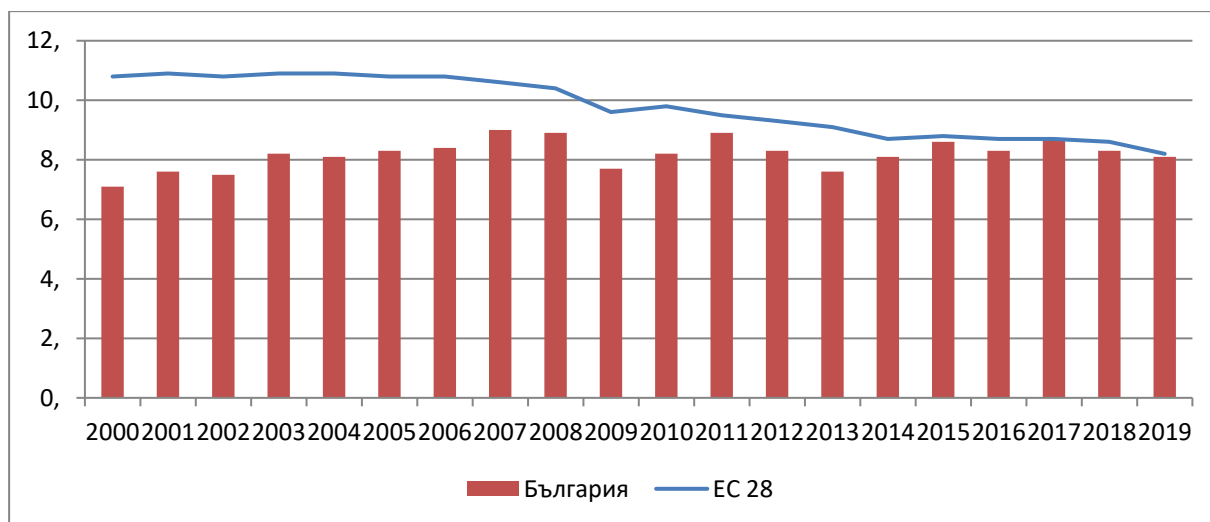
Според географски слой „Корине-земно покритие 2018“, за район Северозападен съотношението между горските, земеделските и урбанизираните територии е :

- Горски – 28.74%;
- Земеделски – 65.18%;
- Урбанизирани – 4.80%

Оценка за постигането на цел 2020 на показателя в РПР на СЗР 2014-2020 г. не може да бъде направена поради неконсистентност на посочените целеви стойности.

Данни за емисиите на парникови газове на човек от населението (приравнени към CO₂ еквивалент) са налични на национално ниво, като за 2019 г. са 8,1 тона CO₂ – еквивалент.³⁸ В периода 2006-2019 г. индикаторът на национално ниво намалява с 3,6%. Следвайки сходна тенденция, индикаторът на регионално ниво в СЗР намалява до стойности над поставената цел 2020 (3,75%).

графика 10 Емисии на парникови газове на жител от населението, тона CO₂ - еквивалент

Източник: Евростат

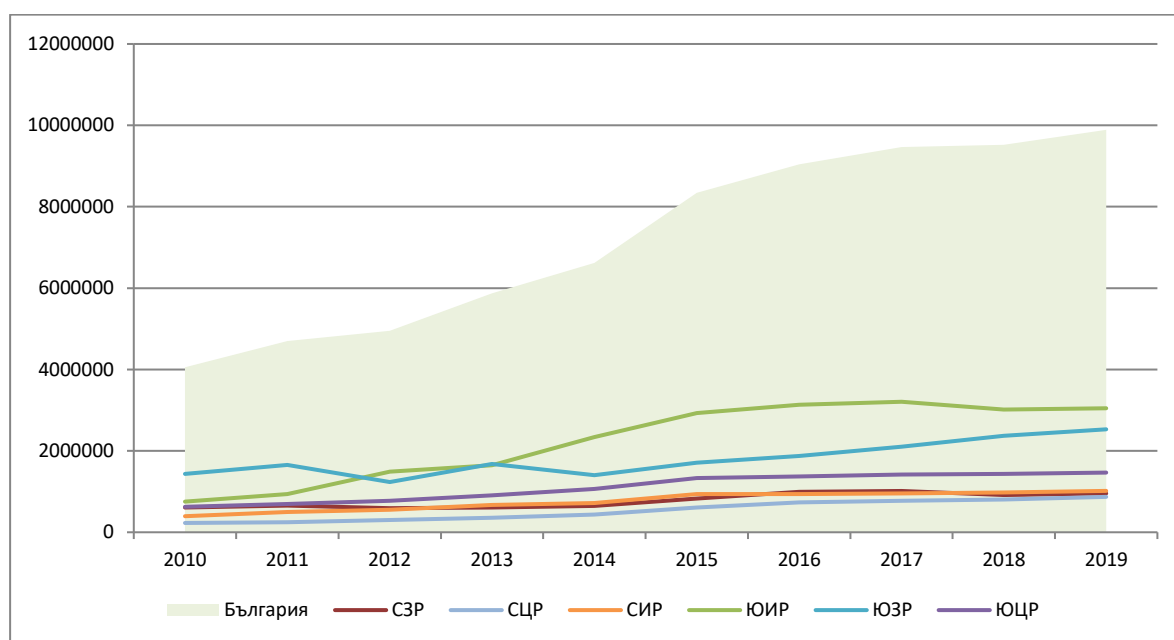
³⁶ 2018 г., географски слой „Корине-земно покритие 2018“, Изпълнителна агенция по околна среда (ИАОС)

³⁷ ИАОС, <http://eea.government.bg/bg/soer/2018/land-use/zemepolzvane>

³⁸ Евростат

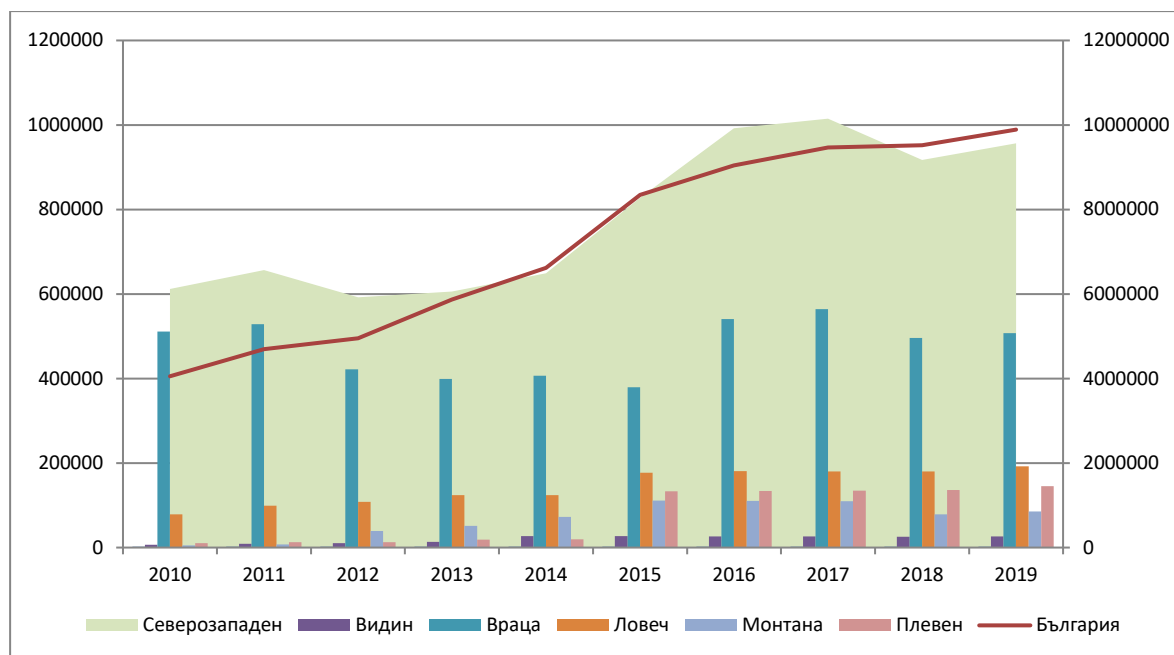
В периода 2010-2019 г. **наличността на дълготрайни материални активи с екологично предназначение** в СЗР се увеличават с 56%, като районът остава с най-нисък дял на увеличение в сравнение с другите райони от ниво 2. През 2019 г. индикаторът достига стойност 956 369 хил. лв. или 9,7% от стойността за страната, което го нарежда на пето място от районите от ниво 2, преди СЦР. Във вътрешнорегионален аспект през 2019 г. най-голям дял дълготрайни материални активи с екологично предназначение от общите за района има в област Враца (над 50%).

графика 11 Наличност на дълготрайните материални активи с екологично предназначение (ДМА-ЕП) към края на годината по райони, 2010-2019 г., хил. лв.

Източник: НСИ

графика 12 Наличност на дълготрайните материални активи с екологично предназначение (ДМА-ЕП) към края на годината по области в СЗР, 2010-2019 г., хил. лв.

Източник: НСИ

НСИ представя данни за индикаторите **разходи за ДМА с екологично предназначение** и **разходи за ДМА с екологично предназначение на човек от населението** за 2019 г. на национално ниво (няма представителност на ниво район). Разходите за дълготрайни материални активи с екологично предназначение в страната през 2019 г. са 2308,05 млн., като разходите за опазване на околната среда на човек от населението са 330,8 лв. По данни от Годишният доклад за изпълнение на РПР на СЗР за 2020 г., разходите за ДМА с екологично предназначение в СЗР възлизат на 956 369 хил. лв., а разходите за ДМА с екологично предназначение на човек от населението в СЗР - 744,90 лв., близо 3 пъти над поставената цел 2020 (255 лв.).

Данните за дял от територията със силна и много силна податливост на ерозия (потенциален риск от ерозия) са получени въз основа на Американския ГИС-модел USLE за изчисление на риска от ерозия, който е пригоден за българските условия от института по почвознание „Никола Пушкарров“ и се генерира на базата на ежедневни плювиографни записи от станциите за интензивни валежи, които ИАОС получава от НИМХ - БАН. През 2019 г. 28,49 % от територията на СЗР е с много силна податливост на ерозия, а 13,94% със силна податливост на ерозия. Поставената цел 2020 (57%) е достигната.

Наличните данни за индикатора **Регионален индекс за климатична сигурност**³⁹ са актуални към 2008 г., като актуални данни към 2019 г. не са публикувани.

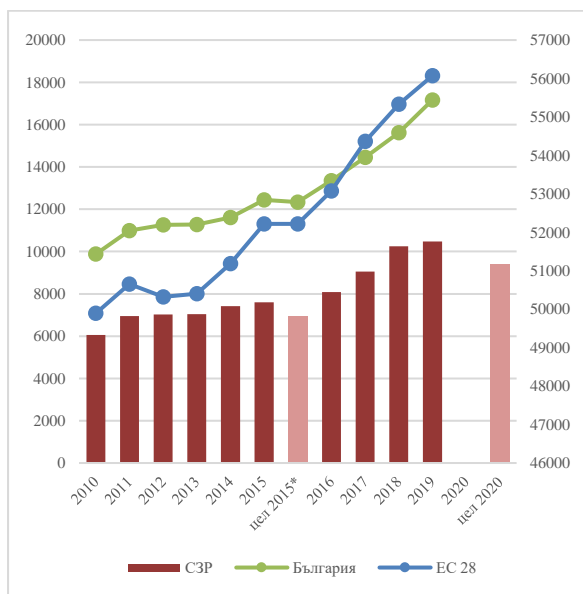
б. Оценка на устойчивостта на постигнатите резултати от изпълнението на РПР на СЗР 2014-2020 г. от гледна точка на избрани икономически, социални и екологични показатели

Динамиката в развитието на стойностите на ключовите национални показатели е в основата на оценката на устойчивостта на постигнатите резултати от изпълнението на РПР на СЗР 2014-2020 г. Разглеждането на постигнатото в периода в сравнителен план – с останалите райони от ниво 2 и средните стойности за страната представя тенденциите в общото развитие на СЗР и в каква степен постигнатите резултати могат да бъдат устойчиви в периода след 2020 г.

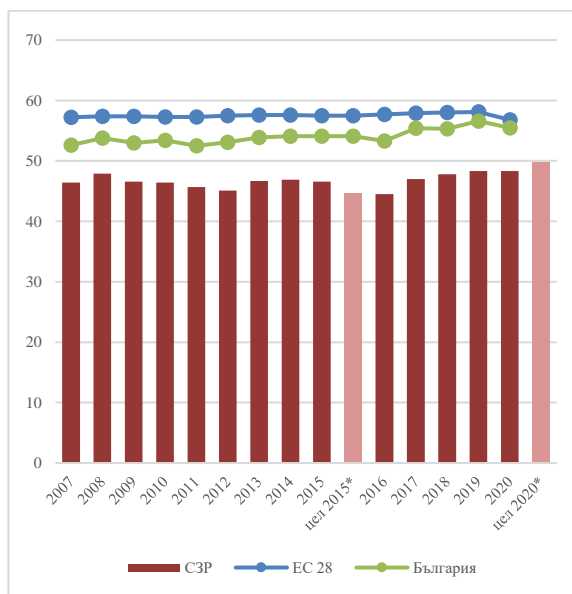
В периода 2014-2019 г. *БВП на човек на населението (лв.)* в района нараства с над 41%, като тенденцията е особено изразен в периода 2015-2018 г., в който нарастването е 34,8%. През 2019 г. вече е налице забавяне в темпа на растеж, като нарастването спрямо 2018 г. е само с 2,2%. Целевата стойност за 2020 г. е постигната още през 2018 г. а показателят се развива със сходни темпове с този на национално ниво. Въпреки това, за периода 2014-2019 г. стойността му през **намалява с 2,9% спрямо средното за страната**. Сравнението със стойностите на останалите райони от ниво 2, показва, че не са налице промени – **СЗР остава с най-ниски стойности на БВП на човек на населението (лв.) през целия период**. Динамиката на развитието на показателя може да бъде определена като неустойчива. Предизвиканият от кризата Covid-19 икономически стрес вероятно ще доведе до намаляване на стойността на показателя за 2020 г. В краткосрочен план може да бъде очаквана положителна промяна в резултат на технически корекции, дължащи се на резултатите от Националното преброяване на населението през 2021 г. и очакваното намаление на населението на СЗР.

³⁹ Разработен по проект „Региони за устойчива промяна” (“Regions for sustainable change”, RSC 0301R1) по програма INTERREG IVC на ЕС

графика 13. БВП на глава от населението за СЗР, България и ЕС 28, 2010-2019 г., [в левове]

графика 14. Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече навършени години за СЗР, България и ЕС 28, 2007-2020 г.

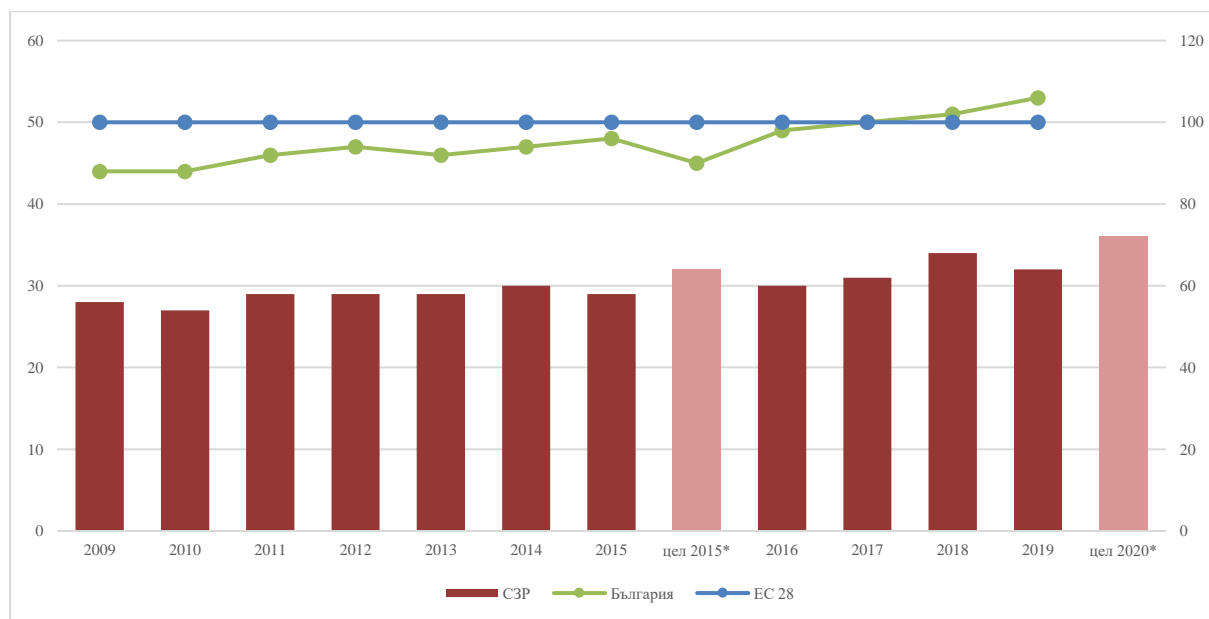

Коефициентът на икономическа активност (15+навършени години) нараства чак през 2013 г., като през 2015 г. е 46,6% или по-високо от междинната целева стойност на индикатора (44,6). През 2016 г. активността отново спада до най-ниските си нива след 2007 г. В периода 2017-2020 г., коефициентът на икономическа активност плавно нараства, като през 2020 г. е 48,3% или малко по-ниско от целевата стойност на индикатора към 2020 г. (49,8), което показва значително нарастване на индикатора във втората половина на плановия период. Активността остава **чувствително по-ниска от средното за страната към 2020 г. (55,5)**, но въпреки това **постигната за 2020 стойност е най-високата за коефициент на заетост на регионално ниво в периода 2007-2020 г.** Сравнението със стойностите на останалите райони от ниво 2, показва, че не са налице промени – **СЗР остава с най-ниски стойности на икономическа активност на населението през целия период.** Динамиката на развитието на показателя може да бъде определена като неустойчива – разликите от средното за страната на практика се променят всяка година, като не се наблюдава ясно изразена тенденция.

Общото развитието на СЗР след 2014 г., измерено през показателя „*дял на БВП на човек от населението в СПС от средната стойност на ЕС*“ демонстрира ограничените възможности за постигане на целта от 36% дял на БВП на човек от населението от средната стойност на ЕС-28 през 2020 г. Въпреки постигнатото значително нарастване

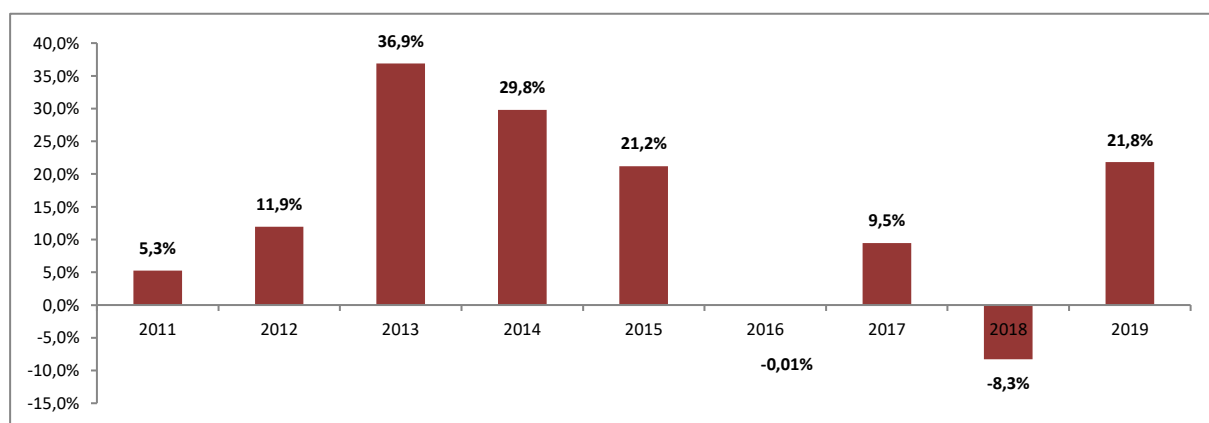
на показателя за 2018 спрямо предходната година (34 спрямо 31), стойността му през 2019 намалява до 32 пункта, което разкрива **ограничен потенциал стойността за 2020 г. да достигне заложената крайна цел.** По този показател **СЗР остава последен в България и предпоследен от всички региони в ЕС,** като след него е единствено регион Майот – френска отвъдморска територия⁴⁰.

графика 15. Дял на БВП на човек от населението в стандарт на покупателната способност (СПС) от средната стойност на ЕС 27 - %

Източник: НСИ, ЕВРОСТАТ

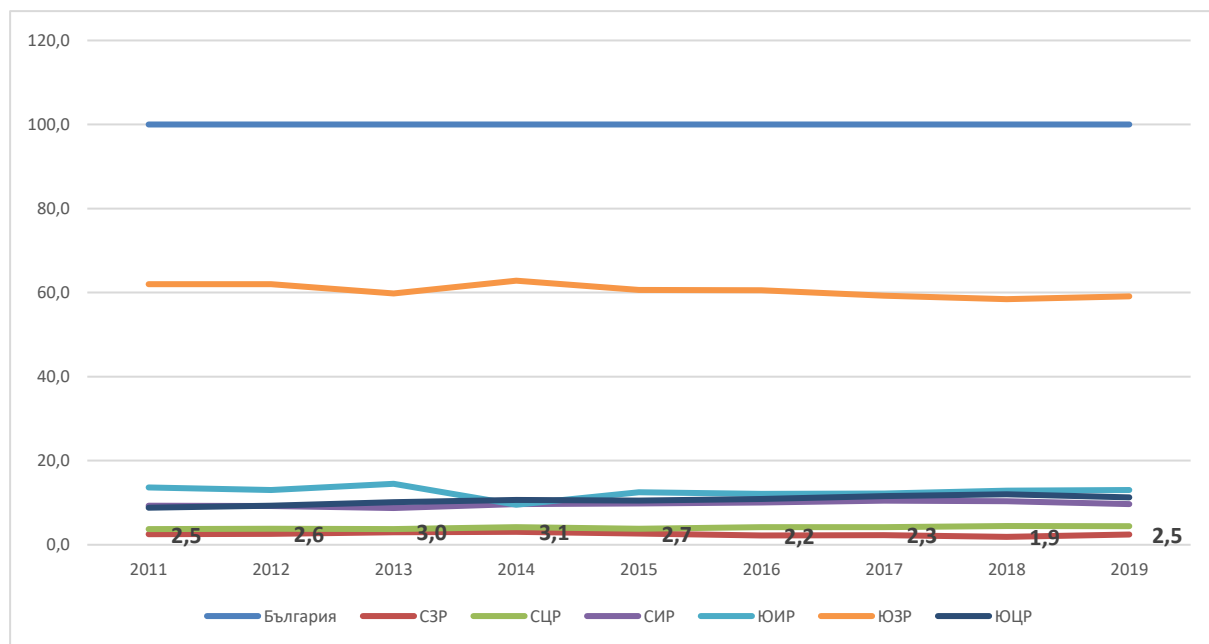
графика 16. Нарастване на годишна база на преките чуждестранни инвестиции в нефинансовите предприятия в СЗР, %

Източник: НСИ

⁴⁰ Според посочената от Евростат прогнозната оценка се очаква за 2019 г. регион Майот за постигне същата стойност на показателя като СЗР.

графика 17. Дял на преките чуждестранни инвестиции в нефинансовите предприятия на ниво NUTS 2 от ЧПИ за страната, %

Източник: НСИ

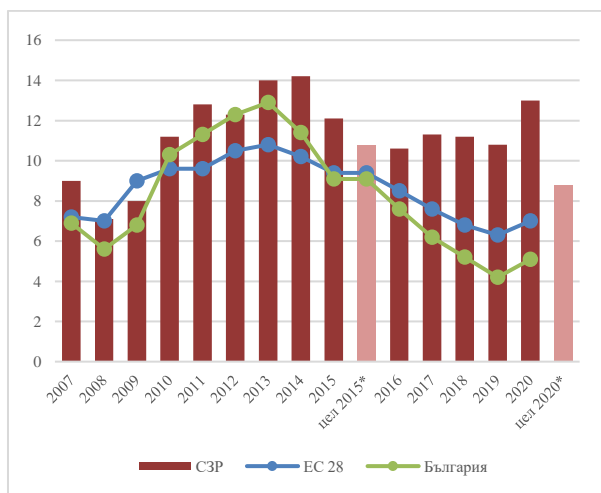
Делът на чуждестранни преки инвестиции в СЗР спрямо ЧПИ в страната остават екстремно ниски спрямо инвестициите в останалите райони от ниво 2, като намалява през целия период, с изключение на 2019 г., когато възвръщат стойността си от след-кризисния период от 2011-2012 г.

Коефициентът на безработица (15+навършени години) намалява през 2015 г. за първи път след икономическата криза от 2008-2009 г. и достига 12,1% при 9,1% средно за страната. Стойността остава по-висока от междинната целева стойност за 2015 г. от 10,8%. В последващите години **колебливо спада и се покачва**, като през 2019 г. спада до 10,8%. Рязкото влошаване на макроикономическия климат през 2020 г. в резултат на разпространението на Covid-19 има сериозно отражение и върху пазара на труда – коефициентът на безработица се увеличава до 13% или значително по-ниско от целевата стойност на индикатора към 2020 г. (8,8%). Отвъд кризисното развитие на икономиката и пазара на труда през 2020 г. обаче, **тенденцията в намаляването на коефициента на безработица в периода 2014-2019 г. е неустойчива** и стойността през 2019 г. остава с 2 процентни пункта над определената крайна цел за 2020 г. Сравнението с останалите райони от ниво 2 показва, че от 2016 г. СЗР е единственият район в страната с коефициент на безработица над 10. Показателен е и ръстът на безработните през 2020 г. – 2,2% спрямо 2019 г., като в само един от другите райони – ЮЗР, е регистрирано нарастване над 1% (1,3) като следствие от кризата с Covid-19. Този факт разкрива **потенциална**

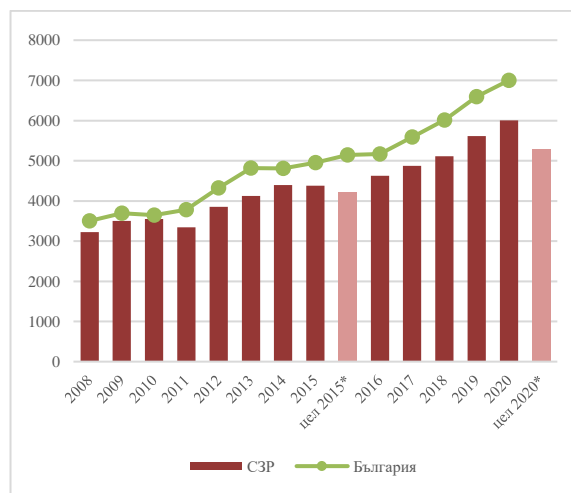
силна неустойчивост на пазара на труда в СЗР, особено при наличие на икономически стресови фактори.

Общият доход на лице от домакинство нараства съществено в периода 2012-2020 г., като стойността за 2015 г. от 4 381 лв. надхвърля междинната целева стойност (4 220 лв.), а поставената целевата стойност на индикатора към 2020 г. (5 300 лв.) е надхвърлена, като стойността на индикатора през 2020 г. е 6 006 лв. **Общият доход на лице от домакинство остава най-нисък в сравнение с всички останали региони и далече по-нисък от средното за страната към 2020 г. – 7002 лв.**

графика 18. Коефициент на безработица за СЗР, България и ЕС 28, 2007-2020 г.

графика 19. Общ доход на лице от домакинство в СЗР, 2008-2020 г. [в лева]

Източници: НСИ, ЕВРОСТАТ

Източник: НСИ

В периода 2014-2020 г. *делът на населението, свързано с ПСОВ* нараства с 16,8%, като най-голямото увеличение е в област Видин – с близо 50%. Направените големи инвестиции обаче не рефлектират върху проблемите с водоснабдяването – в периода съществено нараства *дела на населението с режим на водоподаване*. *Делът на обслужваното население от системи за организирано сметосъбиране* остава висок през целия период – след 2015 г. са обхванати 100% от населението. Устойчива е тенденцията за нарастване на *дела на предадените за предварително третиране битови отпадъци* – за периода 2013-2018 г. количеството предварително третирани битови отпадъци нараства 2,6 пъти или с 36,6%. Съответно с толкова намаляват и *директно депонираните битови отпадъци*. Тенденцията е устойчива и със значителен потенциал за положително въздействие върху състоянието на околната среда на СЗР.

таблица 11. Степен на постигане на целите на ключовите индикатори и приноса на СЗР за постигане на националните цели

Ключови индикатори	Степен на постигане на заложеното изменение – цел 2020 г.	Принос към постигане на целите на ключовите индикатори
БВП на човек от населението, лв.	5 ↑	Принос, значително над планирания
Дял на БВП на човек от населението от средната стойност на ЕС 28, %	1 ↗	Ограничен принос
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече навършени години, %	1 ↗	Ограничен принос
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече навършени години, %	0 → 1	Без принос
Общ доход на лице от домакинство, лв.	4 ↗	Принос над планирания

Анализираната динамика на ключовите индикатори разкрива сравнително неустойчиви тенденции на развитие им. Въпреки положителната посока на подобрение в общ план, трендовете са колебливи и с нисък темп на развитие. СЗР продължава да бъде последен след останалите райони в страната за целия периода 2014-2020 по всички ключови показатели, заложен в системата за наблюдение на регионалния план за развитие. Оценената степен на постигане на заложеното изменение и приноса им към постигане на целите на ключовите индикатори за развитие на СЗР към 2020 г. демонстрират тази ограничена устойчивост на постигнатите резултати и разкриват необходимост от задълбочен анализ на факторите и възможностите за активизиране на социално-икономическите процеси в СРЗ в положителна посока. Насочването на значителни инвестиции в техническа инфраструктура, технологично обновяване на предприятията и развитие на научните изследвания и иновации все още не успяват успешно да противостоят на негативните тенденции при демографските и икономическите процеси – засилена миграция, застаряване на населението; ниска степен на образование, висок дял на отпадналите от училище, ниска икономическа активност, ниска предприемаческа активност. Това прави СЗР силно зависим от мерките, осъществявани с подкрепата на средствата от ЕС фондове, като в следващите години е необходимо да бъде направен задълбочен анализ на средносрочното въздействие и устойчивост на направените инвестиции.

7. Оценка на общото въздействие от изпълнението на РПР на СЗР (2014-2020 г.) към края на периода на действие, на основата на сравнителен анализ на общата социално-икономическа ситуация

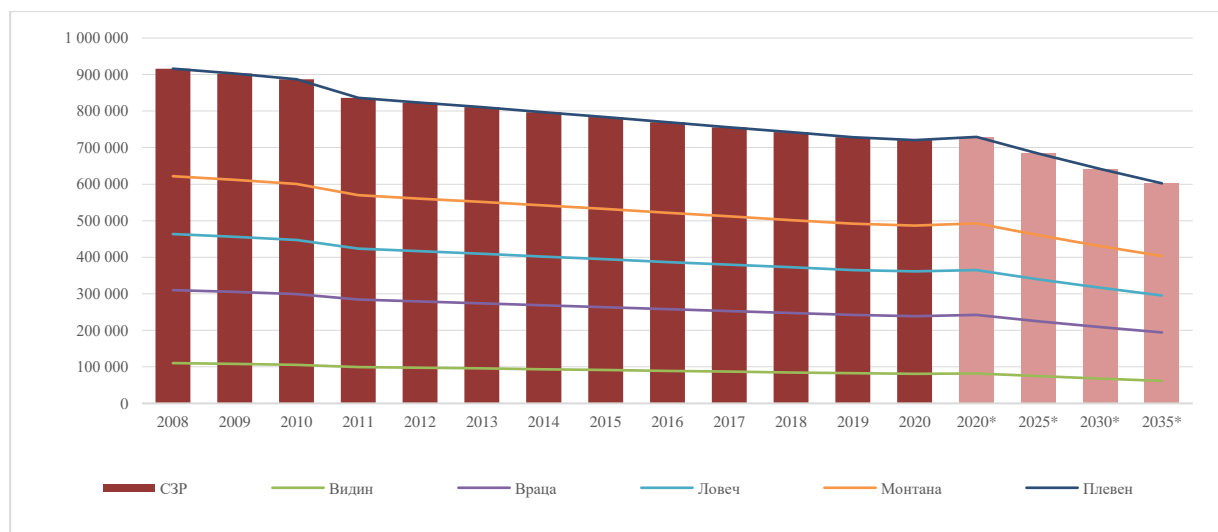
7.1. Сравнителен анализ на общата социално-икономическа ситуация в СЗР в периода 2014-2020 г. и оценка на общото въздействие от изпълнението на РПР на СЗР (2014-2020 г.)

7.1.1. Общи характеристики на регионалната икономика

СЗР е районът с най-силно изразени негативни демографски процеси, като намаляването на населението има устойчива тенденция – в периода 2008-2020 г. то е с 21%. Към края на 2020 г. населението на СЗР е **720 172 души** и е под долната граница за обособяване на район от ниво 2 според *Регламент (ЕО) № 1059/2003 г. на Европейския парламент и на Съвета от 26 май 2003 година за установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS)*. Населението на всички области в района намалява със сходен порядък, като най-голямо е в област Видин – съответно 26,38%. Три от областите в СЗР – Видин, Ловеч и Монтана, не отговарят на изискванията на *Регламент (ЕО) № 1059/2003 г.*, според който населението в административните единици от **ниво 3**, следва да бъде най-малко **150 000 души**. Прогнозите на НСИ⁴¹ потвърждават устойчивостта на тази тенденция – към 2025 г. се очаква населението на СЗР да бъде **683 626 души**, а през 2035 г. – да намалее до **602 233 души** или с 16,38% по-малко от 2020 г.

⁴¹ НСИ, прогноза I вариант (при хипотеза за конвергентност)

графика 20. Население в СЗР и по области за периода 2008-2020 г. и прогнозни данни за 2020, 2025, 2030, и 2035 г., брой

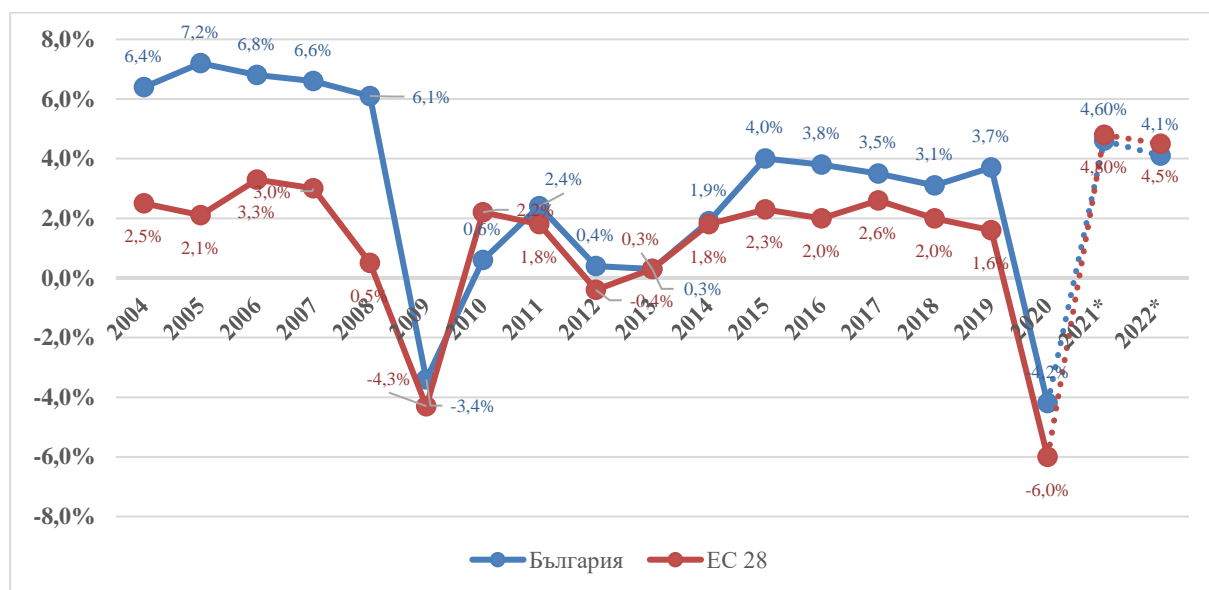
Източник: НСИ

Социалното и икономическото развитие на СЗР през периода 2014-2020 г. се характеризира с положителна промяна на ключовите макроикономически индикатори.

Това се дължи основно на общата динамика на развитието на страната след 2012 г., изразяваща се в нарастване на БВП с темпове по-бързи от средните за ЕС, които частично, възстановяват нивата на растеж от преди 2009 г. Данните потвърждават направените прогнози, че до 2020 г. темпът на растеж на БВП на страната ще изпреварва средния за ЕС 28.

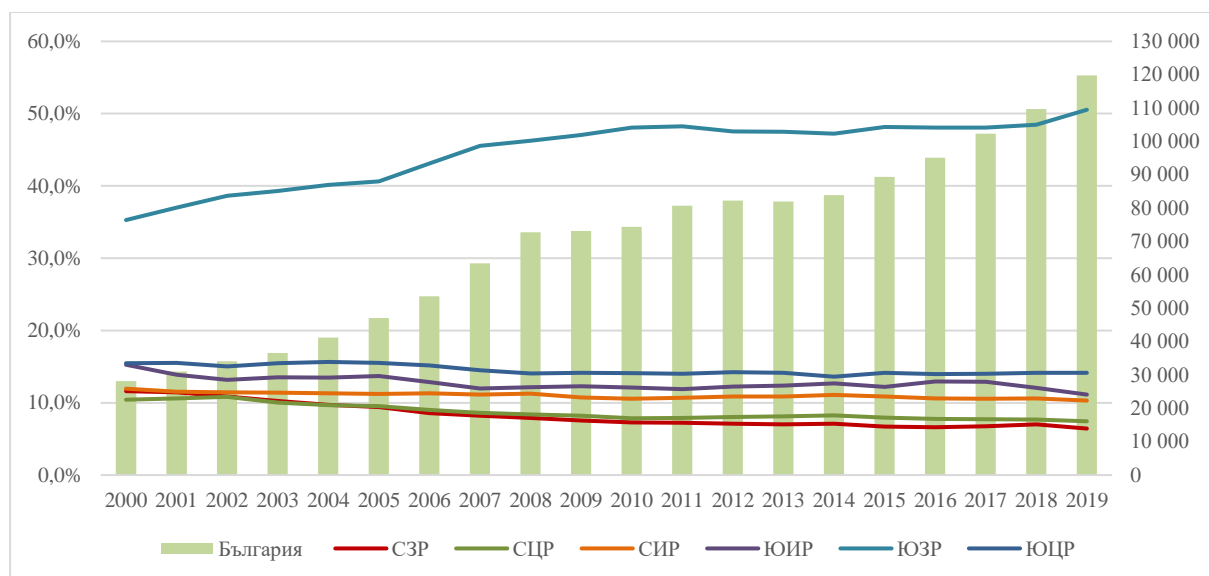
Рязкото влошаване на макроикономическия климат през 2020 г. в резултат на разпространението на Covid-19 има сериозно отражение върху ключовите макроикономически индикатори. През 2020 г. динамиката на растеж на БВП на национално ниво спада до -4,2 % или под нивата на индикатора през 2009 г. Темпът на намаляване на БВП на национално ниво е по-нисък от средния за ЕС, като се очаква нивата на възстановяване през 2021 да са около средните за ЕС.

графика 21. Динамика на растежа на БВП за периода 2004-2020 г. и прогнозни данни за 2021-2022 г.

Източници: НСИ, ЕВРОСТАТ, ЕК Генерална дирекция "Икономически и финансови въпроси"

графика 22. Ръст на БВП за периода 2000-2019 г. на национално ниво, (млн. лв.) и принос на районите от ниво 2, %

Източник: НСИ

Въпреки общото развитие на икономиката на СЗР, темповете на нарастване на БВП за периода до 2008 г. са най-ниски, в сравнение с тези на останалите райони от ниво 2. В периода 2009-2019 г. продължава да е валидна регистрираната за 2004-2008 г. устойчива тенденция за намаляване на приноса на СЗР в общия БВП. Въпреки че намалението се забавя, в периода 2009-2019 г. то е 1,1% (при 1,8% за 2004-2008 г.). Приносът на СЗР в общия БВП намалява през целия период 2014-2019, като изключе-

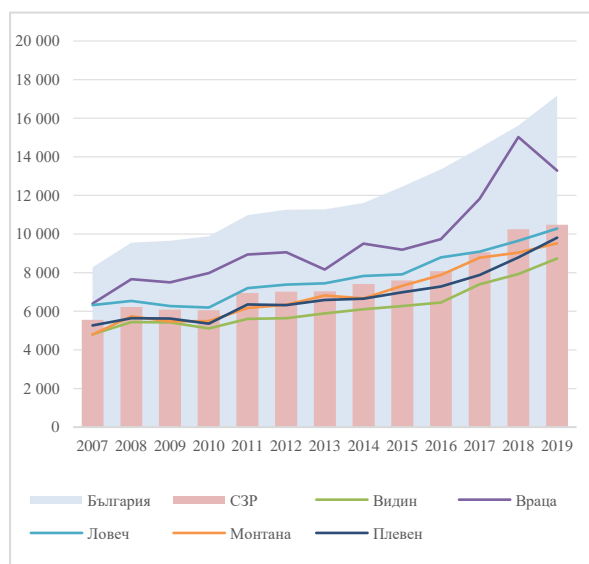
ние прави 2018 г., когато достига до нивата от 2013-2014 г. (7-7,1%). През 2019 г. обаче приносът на района в общия БВП на страната достига до 6,4% - най-ниската стойност в разглеждания период 2000-2019 г.

За оценка на вътрешнорегионалните различия са анализирани следните индикатори на ниво област (ниво 3) за СЗР:

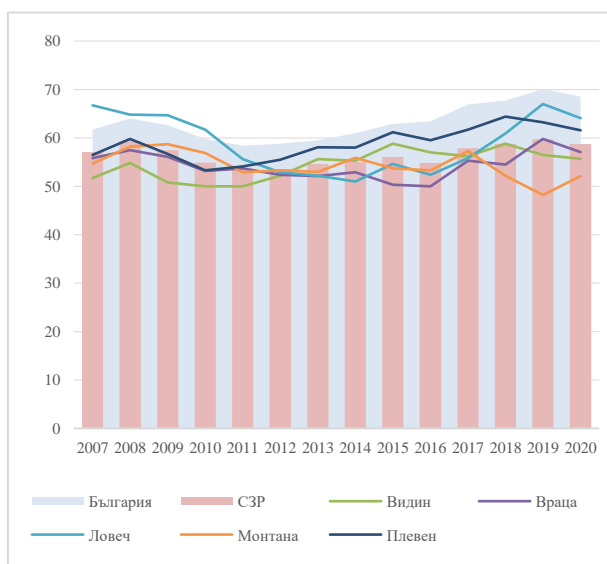
- БВП на човек от населението, лв.;
- Коефициент на заетост (15-64 навършени години);
- Коефициент на безработица (15-64 навършени години);
- Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение.

Подбраните индикатори позволяват да бъде анализирано развитието на СЗР, в контекста на общото развитие на страната и областите, съставляващи района. Данните за всички индикатори са с надеждно качество, тъй като са базирани на официални статистически данни от НСИ, съответно от ЕВРОСТАТ.

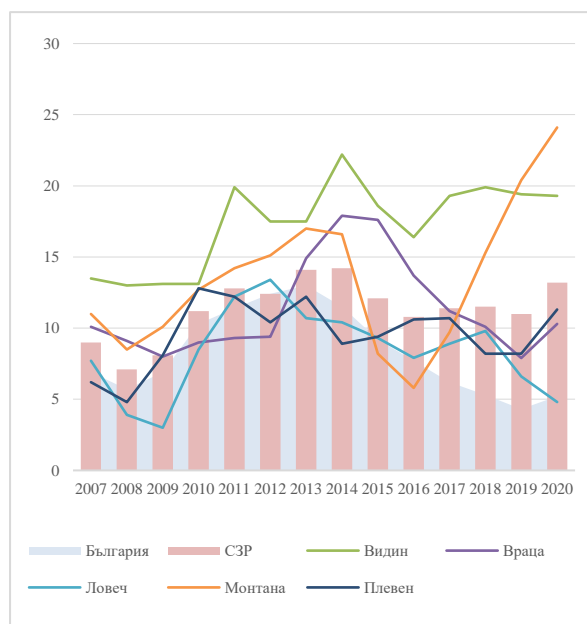
графика 23. БВП на човек от населението за СЗР, по области, 2007-2019 г., [в лева]

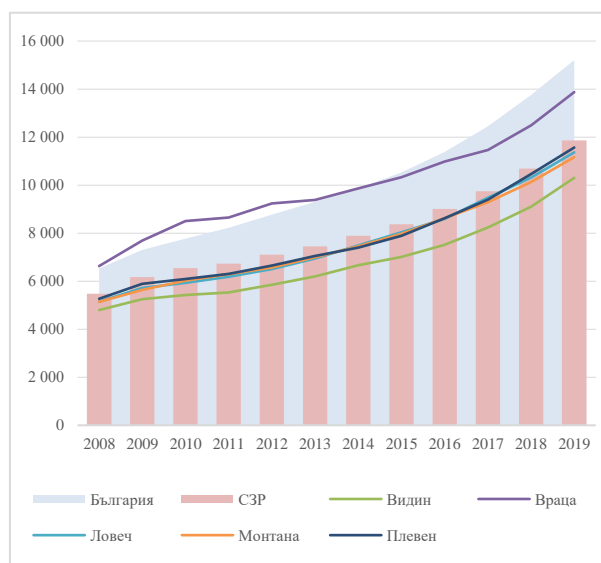
графика 24. Коефициент на заетост (15-64 н. г.) за СЗР, по области, 2007-2020 г.

графика 25. Коефициент на безработица за СЗР, по области, 2007-2020 г.

графика 26. Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение за СЗР, по области, 2008-2019 г. [в лева]

За периода 2014-2020 г. не се наблюдава напредък в преодоляването на вътрешнорегионалните различия в СЗР.

До 2015 г. различията по отношение на *БВП на глава от населението* леко намаляват, като това се дължи основно в забавянето на растежа на област Враца, водеща в района по този показател. След 2015 г. се наблюдава тенденция за засилване на растежа на област Враца, като през 2018 г. БВП на глава от населението в областта се доближава до средните стойности за страната. В периода 2014-2017 г. се наблюдава ускорен растеж в област Монтана, като през 2018 и 2019 г. темпът му намалява. От 2017 г. се наблюдава растеж и в останалите три области – Ловеч, Плевен и Видин.

През 2016 г. за всички области в СЗР е отчетено намаление на коефициента на заетост спрямо 2015 г., като за област Монтана то започва след 2013 г. След 2016 г. в Област Ловеч се наблюдава тенденция към увеличаване на коефициента на заетост, като заедно с област Плевен имат стойности над средните за района. В периода 2018-2019 г. в петте области нарастват различията в заетостта сред населението от 15 до 64 г., като коефициентът нараства в Ловеч и Враца, а намалява в останалите три области.

Същата тенденция се наблюдава и по отношение на безработицата. През 2020 г. средногодишният **коефициент на безработица на населението на 15 и повече** навър-

шени години в СЗР достига 13,0%. и **остава най-високият в страната**. На ниво области най-сериозен е проблемът с безработицата в област Монтана, където в периода 2016-2020 г. се наблюдава трайна тенденция за увеличение на индикатора до 24,1% към 2020 г. или близо 5 пъти по-висок от средния за страната, както и в област Видин (19,3% към 2020 г.), която държи високи стойности на коефициента в целия период⁴². Във всички области от СЗР, коефициентът на безработица на населението на 15 и повече навършени години е **над средния за страната, като изключение прави област Ловеч**, в която в периода 2018-2020 г. има тенденция за постепенно намаляване на безработицата и през 2020 г., тя е под средните нива за страната.

Данните на Агенция по заетостта за нивата на безработица в периода януари-юни 2021 г. показват **тенденция за възстановяване на нивата на безработица до стойностите преди началото на пандемията от COVID-19**.

В цялостен план, различията в размера на *средна годишна заплата на наетите лица* по трудово и служебно правоотношение, *безработицата и заетостта се увеличават в сравнение с 2014 г.*

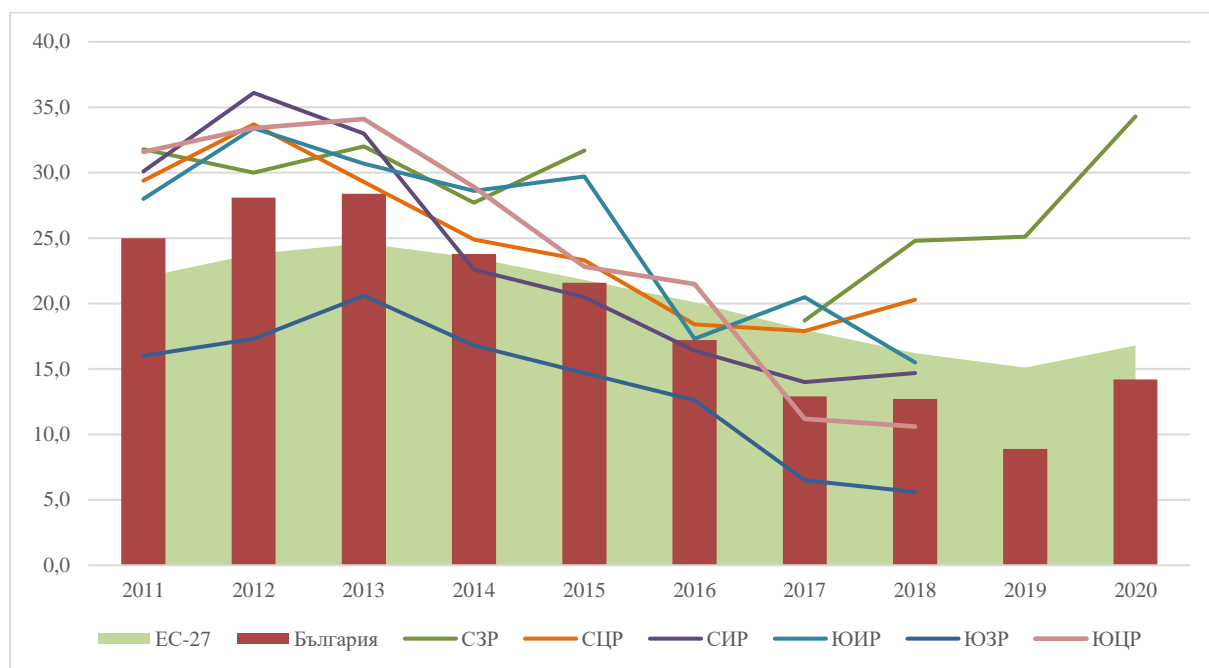
7.1.2. Секторно въздействие от изпълнението на РПР на СЗР 2014-2020 г.

→ пазар на труда

Постигнатите резултати от изпълнението на РПР на СЗР в областта на пазара на труда в общия случай определят и сравнително ограниченото въздействие в тази сфера на осъществените мерки от плана. Постигнатият дял на безработните, преминали курсове на преквалификация е 20%, което представлява малко над 57% от целевата стойност за 2020 г. С над 2 процентни пункта е надхвърлена целевата стойност за индикатора дял на безработните лица с висше образование – 7,6% постигната стойност за 2020 г. при целева стойност от 9,8%. Тази ниска стойност обаче следва да се анализира в контекста на изпълнение на друг ключов индикатор (Европа 2020), а именно ниският дял на населението със завършено образование във възрастовата група 30-34 години – 19,5% за 2020 при целена стойност 35%.

⁴² ИПИ - Огромно предизвикателство пред пазара на труда остава сравнително ниското образование на работната сила. Делът на висшестите е почти тройно по-нисък от средния в страната – 10% при 28% в страната, а делът на работната сила с основно и по-ниско образование достига 30% при 18% в страната. И двата показателя се развиват неблагоприятно през последните няколко години. https://www.regionalprofiles.bg/var/docs/2020P/12Montana_2020n.pdf

графика 27. Дял на безработните между 15 и 24 г. на ниво NUTS 2 (%), 2011-2020 г.

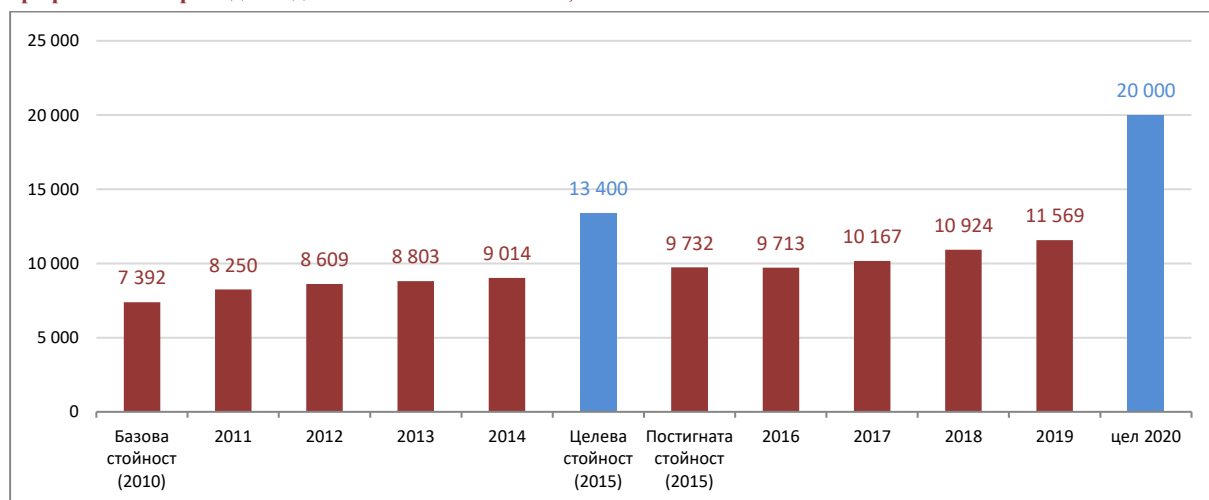
Източник: ЕВРОСТАТ

Младежката безработица е един от най-съществените негативни явления на пазара на труда в СЗР. Различните възрастови интервали, в които се разглежда младежката безработица, както и налични методически ограничения по отношение набиране на данни, правят статистическата информация ограничена по отношение на наблюдението на показателя на регионално ниво. Въпреки това, анализът на дела на безработните лица във възрастовата група 15-24 години разкрива задълбочаващия се проблем в СЗР след 2017 г. Докато тенденцията на дела безработни младежи в тази група на европейско и национално ниво до 2019 г. е за намаляване, посоката в СЗР е нарастване, като скокът между 2019 и 2020 г. е близо 10 процентни пункта (при 5,3% нарастване средно за страната).

→ малки и средни предприятия

Развитието на малките и средни предприятия в СЗР илюстрира значителното по-ниския икономически растеж на района спрямо средното за страната. Индикаторът „Приходи от дейността на МСП“ не постига целевите си стойности - междинна за 2015 и крайна за 2020 г. Нарастването на стойността (млн. лв.) за периода 2014-2019 г. е 28,3%, като този ръст е генериран основно през 2018 и 2019 г.

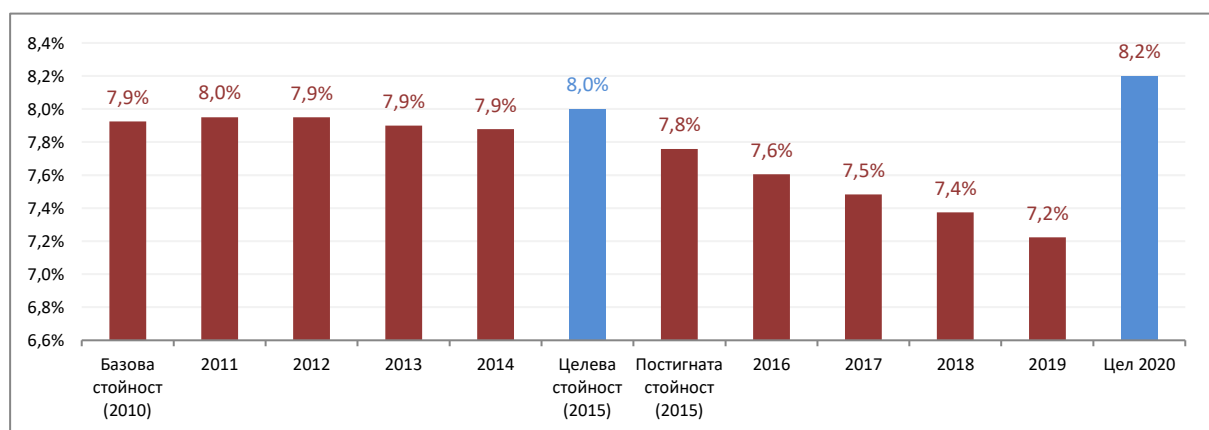
графика 28. Приходи от дейността на МСП в СЗР, млн. лв.

Източник: НСИ

Ограниченото нарастване на приходите от дейността на МСП кореспондира със значителния спад на дела на заетите лица в тези предприятия в района. Така, при дял от 7,9% заети в МСП през 2014 г. от всички заети в малки и средни предприятия в страната, през 2019 г. СЗР осигурява заетост едва на 7,2% от всички заети в МСП в страната. Съответно не са постигнати междинната и крайната цели, заложиени в системата за наблюдение на РПР. Намалението на заетите съответства на намаляващия тренд в дела на МСП в СЗР от общия брой малки и средни предприятия в страната – за периода 2014-2019 г. този дял е намалел с 0,43%, а за периода 2008-2019 г. намалението е с 1,8%. **Броят МСП, разкривани/работещи в останалите райони на страната нарастват с по-голяма скорост от тези в СЗР, предвид номиналното нарастване с 859 предприятия в СЗР от 2014 до 2019 г. и делът от 2,4% на новите МСП от всички създадени в страната за същия период.**

графика 29. Относителен дял на заетите лица в МСП в СЗР спрямо общия брой заети в МСП в страната (%)

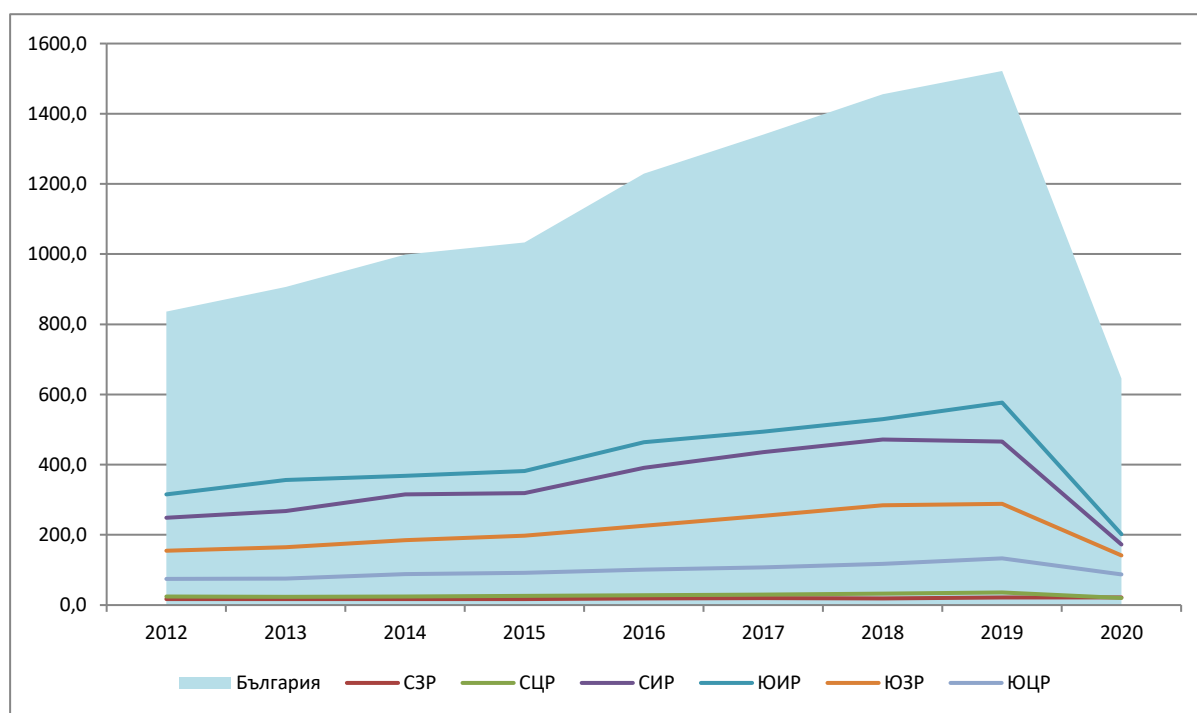

Източник: НСИ

→ туризъм

В периода 2014-2020 в СЗР, в изпълнение на стратегическите и плановите документи за регионално развитие са създадени или подобрени общо 193 броя туристически атракции, като на база културно-историческо наследство са създадени 68 туристически дестинации⁴³.

графика 30. Приходи от нощувки в места за настаняване - общо (млн.лв)

Източник: НСИ

Реализацията на тези мерки оказва въздействие върху реализираните приходи от нощувки, като за периода 2014-2020 г. стойността им в СЗР нараства с 25,5%. Прави впечатление, че СЗР е единственият от шестте района в страната, в който през 2020 г., макар и минимално, е налице нарастване на приходите от нощувки. За периода нараства и броя на реализираните нощувки. Въпреки това делът на СЗР в приходите от нощувки общо за страната плавно намалява в периода 2012-2019 г. от 2,1 до 1,4%. Намаляване се наблюдава и в броя на реализираните нощувки, но броят на пренощуващите лица в местата за настаняване нараства с над 9% (2014-2019), като нарастването на пренощуването на чуждестранни граждани е над 25%. Данните показват наличие на по-

⁴³ Данни от Годишните доклади за наблюдение на изпълнението на РПП

тенциал за устойчиво развитие на туризма след преодоляване на последствията от кризата с Covid-19. Въпреки че по всички показатели в сектора СЗР намалява приноса си в общото за страната, туризмът има потенциал за използване на местните възможности за развитие.

→ транспорт

Към 2019 г. дължина на пътната мрежа в СЗР е общо 3 435 км., като нарастването спрямо 2014 г. е с 33 км, от които 11 км. автомагистрала, пуснати в експлоатация през 2019 г. на територията на област Ловеч (част от АМ „Хемус“). Най-голямо е нарастването на дължината на пътната мрежа в област Монтана – с 20 км., дължащо се на нарастване дължината на третокласните (14 км) и първокласните (9 км) пътища. В област Видин е регистрирано намаление от 3 км на дължината на първокласните пътища в областта. В област Враца с 5 км се е увеличила дължината на третокласната пътна мрежа, а в област Плевен не е регистрирана промяна.

Съгласно данните от Годишните доклади за наблюдение на РПР на СЗР, общата дължина на рехабилитирана/ реконструирана пътна мрежа в периода 2014-2020 г. е 2 461 км., като най-голям дял от реконструкциите са изпълнени през 2014, 2015 и 2019 г. – общо 1 601 км. Следва да се има предвид, че това включва не само пътищата от републиканската пътна мрежа, но и общинските пътища.

Въпреки направените инвестиции, към 2019 г. областите в обхвата на СЗР остават сред тези с най-нисък дял на пътната настилка в добро състояние⁴⁴. Това важи в особена силна степен за областите Видин и Враца (28,4%).

→ дейности в областта на околната среда

Основен принос към постигане целите за опазване на околната среда имат мерките, свързани с рехабилитацията и разширяването на ВиК мрежата в СЗР. В периода 2014-2015 г. на територията на общините в региона са изпълнени дейности за реконструкция и разширяване на близо 1 400 км. ВиК мрежи. Изградени и реконструирани са ПСОВ и ПСПВ. Следва да се отбележи, че част от тези дейности, особено изпълнените

⁴⁴ Регионални профили, ИПИ, <https://www.regionalprofiles.bg/bg/>

в периода 2014-2015 г., са финансирани със средства по оперативните програми за плановия период 2007-2013 г.

Въздействието на постигнатите резултати от осъществените дейности във ВиК сектора може да бъде оценено чрез показателите за дела от населението с достъп до водни услуги, проследявани от НСИ. В периода 2014-2019 г. е регистрирана съществено нарастване на дела на населението в СЗР, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води (ПСОВ) – от 33,2% през 2014 г. до 50% през 2019 г. Очаквано, тенденцията при дела население, свързано с канализация без пречистване е противоположна – от 24,9% през 2014 г. този дял намалява до 10,1% през 2019 г. Предвид реализацията на част от дейностите и през 2020 г. се очаква **показателите да продължат позитивната тенденция** и през 2020 г.

Въпреки положителното въздействие на проектите върху пречистването на водата и развитието на канализационната мрежа, **достъпът до качествено водоснабдяване в СЗР остава проблемен**. В периода 2014-2019 г. не се наблюдава промяна в дела на населението с обществено водоснабдяване в СЗР – той остава константен от 99,5%. В същото време се наблюдава **значително нарастване на дела на населението на режим на водоподаване** – при 2,6% през 2014 г. този дял нараства до 23,9% през 2019 г.

Инвестициите в инфраструктурата за управление на отпадъци оказват положително въздействие върху процесите в СЗР. За периода 2014-2018 г. 100% от населението в района е обхванато от системи за събиране на отпадъци, а образуваните битови отпадъци са намалели с над 12%. Количеството на директно депонираните битови отпадъци е намаляло с над 38%, който поставя района на трето място по намаление за периода 2014-2018 г. след ЮИР и СИР. Количеството на предадените за предварително третиране битови отпадъци е нараствало 1,5 пъти и в периода 2014-2018 г., което го извежда на първо място пред останалите пет района, които изпреварва значително.

ДМА с екологично предназначение в СЗР към края на 2019 г. са с 57,8% повече от 2013 г., като най-голям принос има област Плевен, в която активите нарастват близо 7,8 пъти. В област Видин ДМА с екологично предназначение нарастват с 57,8% спрямо

края на 2013 г., но през целия период до 2019 г. остават на статично ниво и през целия период са с най-ниска стойност спрямо останалите области в страната.

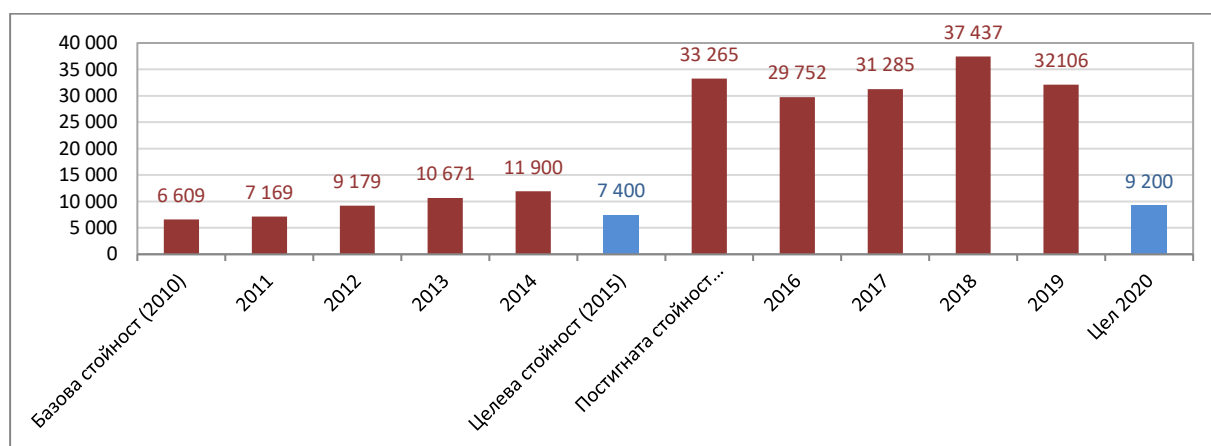
→ енергетика

Съгласно анализа, представен в проекта на ИТСР на СЗР⁴⁵ в национален план електроенергийната мрежа е добре развита, всички населени места са електроснабдени и регионите на ниво 2 (NUTS 2) не се нуждаят от специална подкрепа. Посочено е, че изградените в СЗР мощности от ВЕИ представляват 6,5 % от общото в страната, което нарежда региона на предпоследно място (след СЦР) по усвояване енергията на ВЕИ. Най-висок е дела на усвояваната слънчева енергия, като изградените мощности представляват 15,5 % от всички в страната и област Плевен (наред с област В. Търново от СЦР) е водеща в Северна България. Стратегията извежда като необходимост надграждането на мерките в програмите за енергийна ефективност на общините с цел подобряване ефективността на сградните инсталации, а не само на енергийните характеристики на сградите, както и да се предприемат мерки за ускорена газификация на обществените сгради, както и подобряване на енергийната ефективност на уличното осветление.

→ иновации и въвеждането на нови технологии

Нарастването на разходите за НИРД (хил. лв.) и на броя на персонала, зает с НИРД през периода надхвърля значително поставената цел.

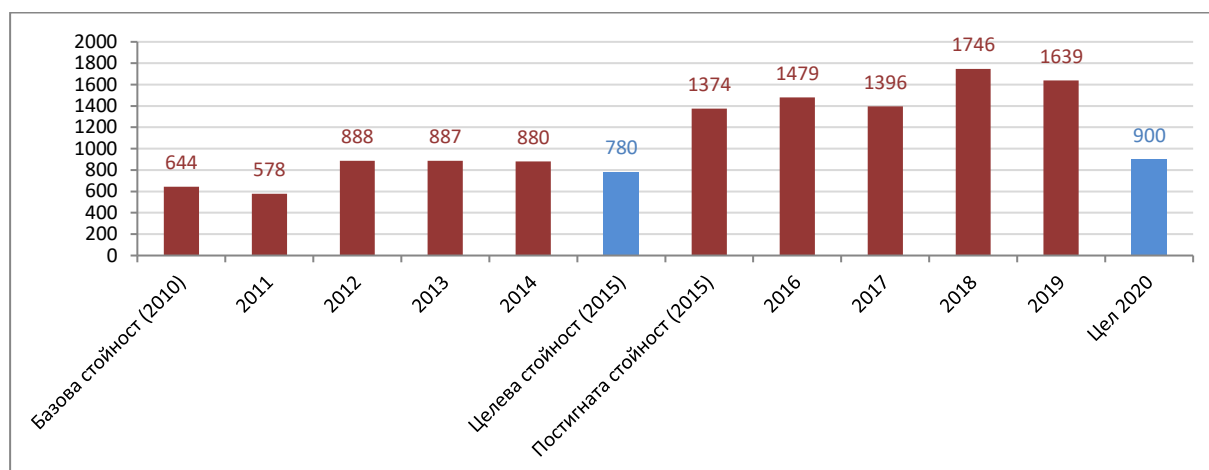
графика 31. Разходи за НИРД в СЗР, хил. лв.

Източник: НСИ

⁴⁵ <http://www.bgregio.eu/programirane-i-otsenka/proektite-na-regionalni-shemi-za-prostranstveno-razvitie-sa-publikuvani-za-obshtestveno-obsazhdane.aspx>

графика 32. Персонал, зает с НИРД в СЗР, брой

Източник: НСИ

Значителното повишаване на двата показателя е в резултат на насърчаване изпълнението в района на иновативни проекти като част от мерките, подкрепяни от ОПИК, здравеопазване и образование. Това повишаване обаче все още не оказва положително въздействие върху основните икономически резултати на СЗР.

→ култура и социални дейности

В рамките на РПР са изпълнение проекти за модернизирани и реконструирани са сгради и обекти на културата, както и са рехабилитирани социални заведения. Развитието на социалните услуги следва планираните мерки на национално и местно ниво, като се отчитат спецификите на района предвид високия дял на възрастно население.

→ административен капацитет и услуги, развитие на гражданския сектор

Изпълнени са мерки за повишаване на институционалния капацитет на администрацията в СЗР. Чрез финансиране от различни програми и проекти са предприети мерки за подобряване на административния капацитет и професионалната компетентност, в това число за разработване и управление на проекти.

Развитието на електронното правителство и на предоставянето на услуги на „едно гише“ за СЗР се оценяват под средните за страната за целия разглеждан период⁴⁶. Изк-

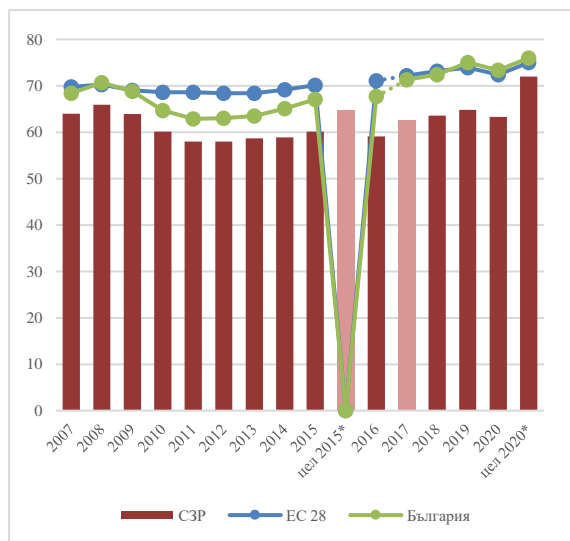
⁴⁶ <https://www.regionalprofiles.bg/bg/>

лючение прави област Ловеч, за която проследяваните индекси са над средното за страната.

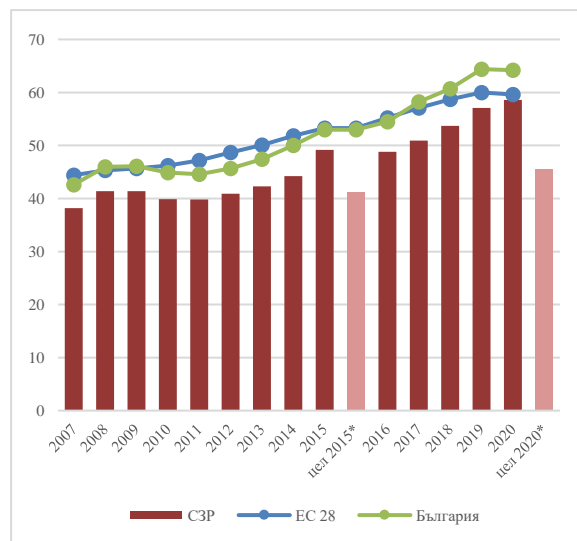
7.2. Принос към постигане целите на Стратегия "Европа 2020"

Изпълнението на РПР следва да допринася изпълнението на поетите от България национални ангажименти по отношение постигане целите на Стратегията "Европа 2020". Дефинираните индикатори обективно измерват напредъка при реализацията на най-важния стратегически документ на ниво ЕС и до голяма степен отразяват и постигането на стратегическите цели на РПР. За тяхното проследяване НСРР определя техните целеви стойности на регионално ниво.

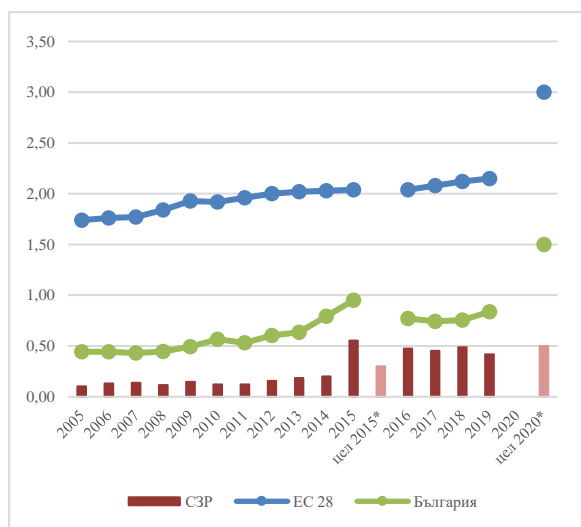
графика 33. Коефициент на заетост на населението на възраст 20-64 г., %

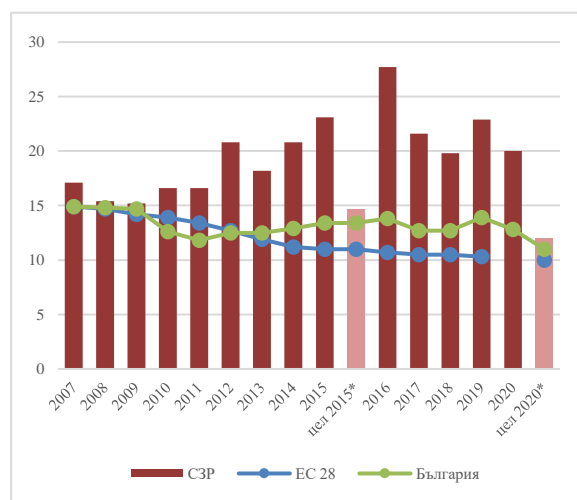
графика 34. Коефициент на заетост на населението на възраст 55-64 г., %

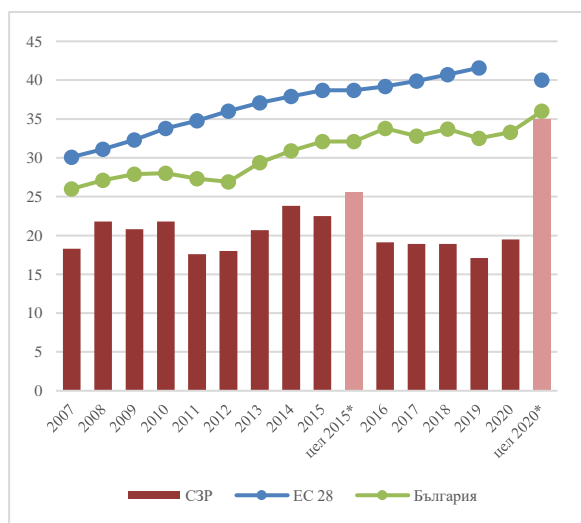
графика 35. Инвестиции в научноизследователска и развойна дейност, % от БВП

графика 36. Дял на преждевременно напусналите образователната система (на възраст 18-24 г.), %

графика 37. Дял на 30-34 годишните със завършено висше образование, %

графика 38. Население в риск от бедност или социално изключване, хил. души

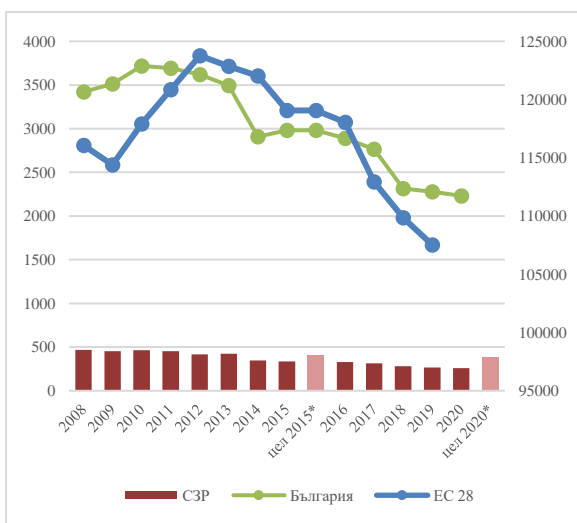

таблица 12. Принос на РПР към постигането на националните цели на Стратегията на ЕС "ЕВРОПА 2020"

Индикатори "Европа 2020"	Степен на постигане на заложеното изменение – цел 2020 г.		Принос на РПР към постигането на националните цели
	2019	2020	
Коефициент на заетост на населението на възраст 20-64 навършени години, %	2019	2020	2019 - Задоволителен принос
	2 ↑	1 ↗	2020 - Ограничен принос
Коефициент на заетост на населението на възраст 55-64 г.	2019	2020	Принос, значително над планирания
	5 ↑	5 ↑	
Инвестиции в научноизследователска и развойна дейност, % от БВП	2019	2020	Задоволителен принос
	2 ↑		
Дял на преждевременно напусналите образователната система (на възраст 18-24 г.), %	2019	2020	Без принос
	0 →	0 →	
Дял на 30-34 годишните със завършено висше образование, %	2019	2020	Без принос
	0 →	0 →	
Население в риск от бедност или социално изключване, хил. души	2019	2020	Принос, значително над планирания
	5 ↑	5 ↑	

Данните показват, че целевите стойности за четири от шестте индикатора не са изпълнени към 2020 г. Кризата с Covid-19 оказва влияние единствено върху степента на постигане на индикатора „Коефициент на заетост на населението на възраст 20-64 навършени години,%“, за който постигнатата стойност през 2019 г. представлява 75% от целевата стойност за 2020 г. Коефициентът на заетост през 2020 г. обаче представлява под 38% от заложената целева стойност.

Инвестициите в научноизследователска и развойна дейност, като % от БВП в СЗР, достигат пикова стойност през 2015 г. (0,55%, което представлява увеличение от повече от **5 пъти** в сравнение с базовата 2010 г., а стойността надхвърля както междинната цел за 2015 г. (0,3%), така и целта за 2020 г. (0,5%)). След 2015 г. стойността на индикатора плавно намалява като през 2017 г. спада до 0,47% и въпреки повишението до 0,49% през 2018 г., през 2019 спада до 0,42%. Този ръст допринася за изпълнението на *Стратегическа цел 1* на РПР на СЗР. Следва да се отчете, че част тази положителна тенденция се дължи на приоритизирането на финансирането на иновативни проекти като част от мерките, подкрепяни от ОПИК. Специфично внимание следва да се обърне на проследяване на **устойчивостта на този показател** за годините 2018 и 2019, както и при наличието на данните за 2020 г. За тези години приоритетните инвестиции от ОПИК са с по-малък финансов ресурс или не са осъществявани. **Устойчивостта на тези инвестиции следва да се оцени и предвид целесъобразността на прилагането на сходен подход и през следващия планов период.**

Коефициентът на заетост на населението на възраст 20-64 навършени години нараства след 2012 г., но **не успява да достигне заложената междинна цел за 2015 г.** В периода 2016-2019 г. коефициентът на заетост плавно се увеличава и **достига най-високата си стойност през 2019 г. – 64,8%,** като следва тенденцията на национално ниво, където заетостта в този възрастов диапазон достига и надхвърля през 2019 и 2020 г. средната стойност на ЕС 28. Кризата с COVID-19 предвидимо намалява нивото на заетост през 2020 г. Въпреки нарастването, през 2019 г. показателят е все още с 3,5 процентни пункта по-нисък от целевата стойност за 2020 г. Така, **за целия период 2014-2020 г. СЗР остава с най-нисък коефициент на заетост на лицата на възраст 20 – 64 навършени години сред районите от ниво 2.**

Коефициентът на заетост на населението на възраст 55-64 г. нараства през целия период, като целевата стойност за 2020 г. е **надхвърлена значително.** Към 2020 г. коефициентът на заетост на населението на възраст 55-64 е 58,6%, като се доближава до средната стойност в ЕС. Районът остава на последно място и по този показател сред районите от ниво 2, но трябва да се отбележи, че е единственият, за който през 2020 г. стойността на показателя има увеличение спрямо тази за 2019 г. и то с 1,5 процентни пункта. Кризата с COVID-19 очевидно не оказва влияние на заетостта в СЗР за тази възрастова група, въпреки силната ѝ уязвимост от болестта.

Промените в *дела на преждевременно напусналите образователната система (на възраст 18-24 г.)* са разнопосочни на годишна база със силно нарастване през 2015, 2016 г. и 2019 г. Междинната целева стойност на индикатора за 2015 г. и целевата стойност към 2020 г. не са постигнати със значителни разлики (с повече от 58 и съответно от 66% за 2015 и 2020 г.). През 2020 г. дела на преждевременно напусналите образователната система (на възраст 18-24 г.) достига 20%, значително над планираната целева стойност на индикатора към 2020 г. (12%). На национално ниво тази цел също не е постигната, но разликата е едва от 16,4 процентни пункта. Потвърждава се предвиждането в междинната оценка, че потенциалът за постигане на целевата стойност на СЗР за 2020 г. е **силно ограничен.**

Нарастването на *дела на 30-34 годишните със завършено висше образование* също е неустойчиво като тенденция. След възходяща тенденция в периода 2011-2014 г. делът им намалява до 19,5 % през 2020 г., като целта на индикатора за 2020 г. (35%) не е пос-

тигната. Потвърждава се предвиждането в междинната оценка, че потенциалът за постигане на целевата стойност за 2020 г. е **силно ограничен**.

Делът на населението в риск от бедност или социално изключване намалява след 2010 г., като междинната цел за 2015 г. и целта за 2020 г. са постигнати. И двете цели обаче могат да бъдат определени като твърде неамбициозни спрямо нивото на показателя към 2014.

8. Ефективност и ефикасност на финансовите инструменти и използваните ресурси за изпълнение на РПР

Определените в РПР на СЗР икономически и финансови механизми за реализацията на плана, по източници, включват:

- Национално публично финансиране (републиканския бюджет, общински бюджети, както и финансови ресурси от други източници – публични фондове, предприятия);
- Европейски средства (от фондове на ЕС);
- Международни финансови институции;
- Частно финансиране (частни фирми, банки, застрахователни компании, фондации, асоциации, сдружения, средства на физически лица и др.).

Предвидено е основната маса от финансови средства да се формира от първите два основни източника – национално публично финансиране и средства от фондовете на ЕС. Средствата от международни финансови институции, имащи предимно характер на заемни средства, и частните финансови средства, се представят като допълващи на първите два източника.

Приносът на оперативните програми, финансирани от ЕФРР, ЕСФ, КФ и ЕЗФРСР за изпълнението на приоритетите на РПР на СЗР е оценен въз основа на информацията за на договорените и изплатените финансови ресурси по източници спрямо целите на плана. За мерките, свързани с изпълнението на РПР на СЗР в периода 2014-2020 г., реализирани със средства от държавния бюджет, от бюджетите на общините, от международни финансови институции, както и за частните инвестиции (извън съфинансирането по ОП), липсва систематизирана информация, която да позволява тяхното обвързване с целите и приоритетите на плана. Предвид възможността за договаряне на средства до

края на 2022 г. и средствата, осигурени от националния и местните бюджети, **се очаква постигане на заложения общия размер на средствата за реализация на РПР на СЗР.**

Към юли 2021 г. е налице концентрация на финансовите ресурси за изпълнение на мерки и дейности, свързани със *Стратегически цели 1 и 3* на РПР на СЗР, в чийто обхват попадат основните инфраструктурни проекти, опазване на околната среда, градското развитие, като и тези свързани с развитието на насърчаване на икономика на иновациите.

9. Оценка на организацията и координацията на компетентните органи и ефективността на работа на административните структури в процеса на разработване, изпълнение, наблюдение и оценка на РПР (2014-2020 г.) на съответния район от ниво 2, включително по отношение прилагането на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност за изпълнението на РПР

Съгласно Закона за регионалното развитие и Правилника за неговото прилагане, Регионалният съвет за развитие на СЗР е органът за наблюдение на Регионалния план за развитие на района. РСР обсъжда и одобрява годишни доклади за наблюдението на изпълнението на РПР. Докладите включват информация относно действията, предприети от РСР на СЗР с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на Регионалния план за развитие на Северозападен район.

Регионален отдел „Северозападен регион“ на МРРБ осъществява координация и взаимодействие с централните и териториалните структури на изпълнителната власт за изпълнение на РПР. Изготвя периодични справки за изпълнените и текущите проекти по оперативните програми, програмите за териториално сътрудничество на територията на СЗР. Справките се изготвят въз основа на публикуваната в ИСУН информация за проектите на територията на СЗР, на предоставените от членовете на Регионалния координационен комитет справки за напредъка по изпълнението на операциите по съответните оперативни програми. При изготвянето на годишните доклади за наблюдение се използват последните налични официални статистически данни на НСИ и Евростат, както и данни от други източници (ИСУН, ИСУН 2020, общински и областни администрации и др.)

Основните проблеми в процеса на прилагане и наблюдение на Регионалния план за развитие на Северозападен район 2014 – 2020 г. са свързани основно с **липсата на актуална статистическа информация на регионално и областно ниво**, за очертаване тенденциите в изменението **на някои индикатори**, които определят напредъка по изпълнение на приоритетите на РПР. За получаване на необходимите данни по част от индикаторите, които не се наблюдават от официалната статистика, са изпратени писма с искане за информация до НСИ и други институции, провеждащи политики в съответните сектори - АПИ, ИАОС, ИПА и др. РСР на СЗР набира информация за изготвените годишни доклади за изпълнението на Общинските планове за развитие на общините в СЗР, както и подробна информация за реализирани или в процес на реализация проекти на територията на общините в района, **с финансови източници извън оперативните програми**.

За част от индикаторите за наблюдение на РПР на СЗР 2014 – 2020 г. са използвани данни от годишните справки за изпълнението и социално-икономическото въздействие на Оперативните програми 2014 – 2020 г., предоставени от съответните Управляващи органи.

При изпълнението на РПР на СЗР, в процеса на наблюдение, Регионалният съвет за развитие осигурява участието на всички свои членове: органите на централната и местната власт (министерства, областни администрации, общински администрации), представителите на работодателски и синдикални организации (Българска стопанска камара, Българска търговско-промишлена палата, Асоциация на индустриалния капитал в България, Конфедерация на труда „Подкрепа“, Конфедерация на независимите синдикати в България), представители на университетски институции (Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов, Технически колеж Ловеч, ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ – Филиал Враца), представители на неправителствени и граждански организации (Форум гражданско участие), като се спазва принципа за партньорство, публичност и прозрачност.

Осъществената координация се оценява като добра и осигуряваща взаимодействие между членовете на Регионалния съвет за развитие, членовете на Регионалния координационен комитет и Секретариата на РСР. Наблюдава се подобро взаимодействие с централните и териториалните структури на изпълнителната власт при изпълнението на решенията на Регионалния съвет за развитие.

Ш. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

1. Обобщена оценка за изпълнението на РПР на СЗР

Визията и главната цел, определени в РПР на СЗР запазват своята актуалност през целия периода на изпълнение на плана. Рамката на **стратегическите цели** и определените **приоритети**, като цяло съответстват на проблемите и нуждите на СЗР. В периода на изпълнение не е определен ясен механизъм за обвързване с целите и приоритетите на плана на мерките, реализирани със средства от държавния бюджет и от бюджетите на общините, което рефлектира и върху ограничената възможност за оценка на приноса на тези средства към постигане целите на плана.

Обобщението на анализа на показателите за изпълнението на стратегическите цели на РПР на СЗР показва, че:

- СЗР е районът с най-силно изразени негативни демографски процеси, намаляването на населението има устойчива тенденция – в периода 2008-2020 г. намалението е с 21%. Към края на 2020 г. населението на СЗР е **720 172 души** и е под долната граница за обособяване на район от **ниво 2** според *Регламент (ЕО) № 1059/2003 г.* Според прогнозите на НСИ⁴⁷ към 2025 г. се очаква населението на СЗР да бъде **683 626 души**, а през 2035 г. – да намалее до **602 233 души** или с 16.38% по-малко от 2020 г.
- Три от областите в СЗР – **Видин, Ловеч и Монтана**, не отговарят на изискванията на *Регламент (ЕО) № 1059/2003 г.*, според който населението в административните единици от **ниво 3**, следва да бъде най-малко **150 000 души**.
- Социалното и икономическото развитие на СЗР през периода 2014-2020 г. се характеризира с **положителна промяна** на ключовите макроикономически индикатори. Това се дължи основно на общата динамика на развитието на страната след 2012 г., изразяваща се в нарастване на БВП с темпове по-бързи от средните за ЕС, които, макар и частично, възстановяват в известна степен растежа от преди 2009 г. Данните потвърждават направените прогнози, че до 2020 г. темпът на растеж на БВП на страната ще изпревар-

⁴⁷ НСИ, прогноза I вариант (при хипотеза за конвергентност)

ва средния за ЕС 28. Рязкото влошаване на макроикономическия климат през 2020 г. в резултат на разпространението на Covid-19 има сериозно отражение върху ключовите макроикономически индикатори, което се очаква да бъде преодоляно в следващия двегодишен период.

- Въпреки общото развитие на икономиката на СЗР, в периода 2009-2019 г. продължава да е валидна регистрираната за 2004-2008 г. **устойчива тенденция за намаляване на приноса на СЗР в общия БВП**. Приносът на СЗР в общия БВП намалява през целия период 2014-2019, като изключение прави 2018 г., когато достига до нивата от 2013-2014 г. (7-7,1%). През 2019 г. обаче приносът на района в общия БВП на страната достига до 6,4% - **най-ниската стойност в разглеждания период 2000-2019 г.**
- За периода 2010-2020 г. **не се наблюдава съществен напредък в преодоляването на вътрешнорегионалните различия в СЗР**. Различията по отношение на *БВП на глава от населението* леко намаляват, като това се дължи основно на ускоряване на растежа на област Враца и в по-малка степен на областите Ловеч, Плевен и Видин, както и на забавяне темпа на растеж на област Монтана след 2017 г. Наблюдава се нарастване на вътрешнорегионалните различия и по отношение на *заетостта и безработицата* (с негативни тенденции в двата показателя за област Монтана).

таблица 13. Степен на постигане на целите на РПР на СЗР към 20220 г.

Цели на РПР на СЗР	Индекс на постигане на целите
Стратегическа цел 1: Развитие на конкурентноспособна икономика чрез насърчаване на собствения потенциал на СЗР	3 →
Стратегическа цел 2: Съхранение и развитие на човешкия капитал	4 ↗
Стратегическа цел 3: Подобряване на териториалната устойчивост и свързаност	3 →

Постигната е планираната реализация на приоритетите, чрез които се реализира **Стратегическа цел 1**, чрез което е постигнат и надхвърлен планирания напредък по нея. Съществен принос за напредъка има насърчаване на иновациите чрез приоритетното финансиране на иновативни проекти в района чрез ОПИК и развитие на устойчив туристически сектор (повишени приходи от нощувки и създадени/подобри туристически атракции). Инвестициите в предприятията – енергийна ефективност, технологич-

но обновление, както и инвестициите в НИРД, все още не оказват очакваното въздействие върху основните икономически показатели. Постигнатите резултати по отношение на повишаване на конкурентоспособността на икономика в СЗР към 2020 г. са **ограничени**.

Изпълнението на мерките по отделните приоритети на *Стратегическа цел 2* се характеризират с напредък над планираното. Ключовите индикатори и показателите за принос по *Стратегията Европа 2020* показват **липса на напредък по преодоляване на вътрешнорегионалните различия** в социалната сфера, в заетостта и развитието на пазара на труда. Наличните данни за дела на младежката безработица разкриват негативна тенденция в годините след 2017 г., засилена от ефекта на кризата с Covid-19. Поради тази причина, постигането на целите за 2020 г. на *Стратегическа цел 2* е определено като **ограничено**.

Мерките по отделните приоритети на *Стратегическа цел 3* се характеризират с различна степен на изпълнение. Това обуславя наличието на относително **висок потенциал** за изпълнението на *Стратегическа цел 3* в рамките на програмния период до 2020 г. Инвестициите в транспортна и ВиК инфраструктура, и такава за събиране и обработка на отпадъци обуславят относителното постигане на заложените цели. В областта на развитието на териториалното сътрудничество е постигнат напредък, който следва да бъде мултиплициран в следващите години..

Общото изпълнение на приоритетите на РПР на СЗР може да бъде определено като **постигащо и надхвърлящо заложените цели по специфичните индикатори**, но е налице **неизпълнение на целите на редица ключови индикатори и на четири от шестте индикатора за постигане целите на Европа 2020**. Най-голямо предизвикателство остава **забавянето и обръщането на негативната тенденция в икономическото развитие на СЗР**, вкл. по отношение дял на БВП на човек от населението от средната стойност на ЕС 27, принос на СЗР в националния БВП на човек от населението, приходи от дейността на МСП, инвестиции в НИРД. Негативни остават тенденциите и по отношение нивата на преждевременно напусналите образователната система, дял на 30-34 годишните с висше образование, както и нивата на заетост на населението на възраст 20-64 г.

Тези изводи потвърждават валидността на изведените в междинната оценка на РПР на СЗР 2014-2020 г. препоръки за планиране и извършване на тематична/и оцен-

ка/и на РПР на СЗР, включваща събиране и анализ/и на конкретни емпирични данни за локализация на установените проблеми, най-малко следните теми:

- Анализ на причините за непостигане на специфичния индикатор "**Приходи от дейността на МСП, млн. лв.**" и продължаващата негативна тенденция в развитието на сектора, както и взаимовръзките и въздействието върху МСП в СЗР на значителните инвестиции за технологично обновление и енергийна ефективност на МСП и инвестиции за НИРД, направени в периода.
- Целеви мониторинг на **устойчивостта на резултатите** от реализирани проекти, финансирани въз основа на регионална приоритизация на проекти, изпълнявани на територията на СЗР, чиито бенефициенти имат седалище извън територията на СЗР. Необходимостта от такъв преглед е свързана с потенциала на прилагане на сходен подход на приоритизиране на инвестиции на териториален принцип в следващия планов период.
- Анализ на причините за високия **дял на преждевременно напуснали образователната система (18-24 г.)**, както и намаляващия **дял на 30-34 годишните със завършено висше образование**, с оглед потенциала на СЗР.

Целта на посочените тематични оценки е да идентифицира подходящи мерки за подкрепа в следващия планов период, които осигуряват възможност за ефективна реализация на наличния потенциал за преодоляване на негативните тенденции.

Предвид това, че договорените средства за изпълнение на мерките по РПР на СЗР до юли 2021 г. са над 78% от индикативната оценка на необходимите средства до 2020 г., може да бъде направена оценка, че изпълнението на плана е финансово осигурено.

В заключение, направеният анализ на изпълнението на РПР на СЗР показва, че определената в него рамка на политиката за регионално развитие в СЗР като цяло се изпълнява чрез инструментите на политиката за сближаване и съответното национално съфинансиране. Същевременно е ясна необходимостта от по-конкретно адресиране на бъдещите мерки към специфичните икономически и социални проблеми на района, в контекста на общите структурни предизвикателства пред развитието, свързани с конкурентоспособността на района и способността му да предложи привлекателна и устойчива среда за предприятията и местните жители – инфраструктура, работещи институции, опростяване на бизнес средата, технологична готовност.

2. Препоръки за подготовка за следващия програмен период след 2020 г.

В началото на м. октомври 2017 г. ЕК публикува **"Моят регион, моята Европа, нашето бъдеще – седми доклад за икономическото, социалното и териториалното сближаване"**⁴⁸, които посочват, че ЕС с 27 държави членки (след оттеглянето на Обединеното кралство) ще се сблъска с множество предизвикателства в периода до 2025 г. и след това.

Бялата книга за бъдещето на Европа поставя въпроса дали чрез политика за сближаване трябва да се правят инвестиции в други, освен в по-слабо развитите и трансграничните райони, както това е правено в предходни периоди – като районите в процес на индустриален преход, селските райони или най-отдалечените региони, райони с висока безработица и градски райони в неблагоприятно положение.

Двата документа посочват, че финансирането на ЕС трябва да бъде съсредоточено в области, в които добавена стойност за целия Съюз може да бъде достигната в най-висока степен, вкл. социално приобщаване, заетост, развитие на уменията, научни изследвания и иновации, изменение на климата, енергиен и екологичен преход. Области, в които политиката на сближаване оказва положително въздействие са и подкрепата за МСП, здравеопазването и социалната инфраструктура, транспортната и цифровата инфраструктура, както и овладяването на последиците от миграцията и глобализацията.

Новият законодателен пакет за политиката на сближаване е публикуван в Официален вестник на Европейския съюз на 30 юни 2021 г. Новия подход създава възможности Европа да се възстанови след кризата с Covid-19 по справедлив и териториално балансиран начин и да ориентира регионалните икономики към бъдещ устойчив растеж въз основа на както на цифров, така и на зелени преход.

След дискусия на национално ниво по⁴⁹ предложения за промени в обхвата на районите от ниво 2 в Република България в контекста на *Общата класификация на териториалните единици за статистически цели* в Европейския съюз, съгласно *Регламент (ЕО) № 1059/2003 г.* е взето решение за запазването на обхвата на шестте района от ниво 2 и за периода 2021-2027 г., което осигурява съпоставимост на съответната статистическа информация за динамиката на индикаторите за социално-икономическото развитие, като база наблюдение и оценка на планираните мерки.

⁴⁸ http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/cohesion-report/

⁴⁹ изготвени от Работна група, създадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството

В началото на 2020 г. с цел оптимизация на системата от документи за стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие⁵⁰, са извършени промени за периода след 2021 г., като се предвижда изготвяне на Национална концепция за регионално и пространствено развитие; интегрирани териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво 2; и планове за интегрирано развитие на община. Към средата на 2021 г. процеса на подготовка на документите е в напреднала фаза. Разработен е проект на Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северозападния регион⁵¹, който отчита изводите на изготвения Актуализиран Социально-икономически анализ на районите в Република България⁵². В напреднала фаза е и процеса по програмиране на програмния период 2021-2027 г. и подготовката на финални версия на оперативните програми, финансирани от фондовете на ЕС. Определен е състав на състава на Регионален съвет за развитие на Северозападен регион за планиране, като са проведени процедури за определяне на представители на икономическия сектор и на юридически лица с нестопанска цел (ЮЛНЦ) за общественополезна дейност, които да бъдат включени в него⁵³.

С оглед предстоящото финализиране на изготвения проект на Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северозападния регион за периода 2021-2027 г. следва да бъдат отчетени следните идентифицирани при последващата оценка нужди:

- Изготвяне на тематични оценки, свързани с изпълнението на РПР на СЗР 2014-2020 и/или за конкретни мерки, които са планирани и/или се изпълняват с цел установяване на ефективни подходи за адресиране и преодоляване на вътрешно регионалните различия;
- Планиране на мерки за преодоляване на трайната негативна тенденция по отношение конкурентоспособността на регионалната икономика, насочени към интегрирано въздействие върху състоянието и ефективността на регионалните фактори като инфраструктура, образование, специфични проблеми на регионалния трудов пазар, технологична готовност, иновационен потенциал, капацитет на администрацията и електронно управление.

⁵⁰ Чл.8 от ЗРР, обн. ДВ бр. 21 от 2020 г.

⁵¹ Версия към 30 юни 2021 г.

⁵² изготвен от Националния център за териториално развитие ЕАД

⁵³ В съответствие с предвижданията на чл. 31 и чл. 32 от Правилника за прилагане на закона за регионалното развитие (ППЗРР), приет с Постановление № 183 от 4 август 2020 г. на Министерския съвет и във връзка с т. 10 от Приложение 2 и Приложение 3 към ППЗРР

- Предвиждане на специфични мерки за подкрепа, оставащи извън директните цели на мерките, финансирани от политиката за сближаване на ЕС и насочване на национален ресурс за съхраняване и развитие на райони/общини със специфични характеристики предвид продължаващото нарастване на вътрешнорегионалните различия в СЗР.
- Планиране на система от индикатори за наблюдение на напредъка и оценка на изпълнението на Интегрираната териториална стратегия за развитие, която осигурява ясна обвързаност на избраните индикатори с оценката на напредъка на съответните приоритети и цели, определяне на целеви стойности на индикаторите, които отразяват по реалистичен начин съществуващите тенденции и очакваното въздействие от планираните мерки и чието изменение може да бъде ефективно наблюдавано на регионално ниво. Системата от индикатори следва да бъде конструирана по начин, осигуряващ наличието на надеждна, постоянно обновяваща се и достъпна информация на ниво район информация.
- Гарантиране на информационно и техническо осигуряване на процеса на наблюдение чрез изграждане на механизъм за системно натрупване и обмен на информация, включващ източниците, начините и периодичността за събиране, обработка и анализиране на информация, вкл. изготвяне на модел на годишен доклад за наблюдение на изпълнението на ИТСП, който да осигури съпоставимост на представяната на годишна база информация за напредъка по специфичните индикатори за изпълнение на плановия документ.
- Осигуряване на систематизирана информация за мерките, насочени към постигане на съответните цели в ИТСП и реализирани със средства от държавния бюджет и/или бюджетите на общините.
- Предвиждане използване за целите на планирането и анализа на развитието на съвременни информационни системи като ГИС и съответния софтуер за създаване и обработка на данни, включително геопространствени данни, които биха подпомогнали процеса на наблюдение и оценка.
- Прилагане на стандартите за обществени консултации, вкл. изготвяне на консултативен документ, предоставяне на навременна информация и на об-

ратна връзка относно мотивите за приемане или отхвърляне на постъпили предложение и коментари.

- Използване на възможностите на технологиите за привличане и разширяване кръга участници от заинтересованите групи при проучване, представяне и оценка на целите и мерки в обхвата на ИТСП, вкл. за осигуряване на безопасна среда поради епидемията от Covid-19. Прилагането на технологични решения не следва да отменя необходимостта от спазване на стандартите за обществени консултации, както и не следва да създава неравнопоставеност при достъпа до процеса на взимане на решения.

Тези действия ще осигурят възможност за преодоляване или най-малко значително смекчаване на ефектите от актуалните предизвикателства пред развитието на Северозападния район.

ИЗТОЧНИЦИ И РЕФЕРЕНТНИ ДОКУМЕНТИ

- Регионален план за развитие на Северозападен район от ниво 2, приет с Решение № 459 на Министерския съвет от 01.08.2013 г.*
- Регионален план за развитие на Северен централен район от ниво 2, приет с Решение № 461 на Министерския съвет от 01.08.2013 г.*
- Регионален план за развитие на Североизточен район от ниво 2, приет с Решение № 460 на Министерския съвет от 01.08.2013 г.*
- Регионален план за развитие на Югозападен район от ниво 2, приет с Решение № 457 на Министерския съвет от 01.08.2013 г.*
- Регионален план за развитие на Южен централен район от ниво 2, приет с Решение № 462 на Министерския съвет от 01.08.2013 г.*
- Регионален план за развитие на Югоизточен район от ниво 2, приет с Решение № 458 на Министерския съвет от 01.08.2013 г.*
- Предварителни оценки на РПП на районите от ниво 2 за периода 2014-2020 г.*
- Национална стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012-2022 г., приета с Решение № 696 на Министерския съвет от 24.08.2012 г.*
- Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2020, приета с Решение № 1057 на Министерския съвет от 20.12.2012 г.*
- Национална концепция за пространствено развитие 2013-2025 г., приета с решение на Министерския съвет по Протокол № 47.61 от 19.12.2012 г.*
- Национална програма за реформи на Република България в изпълнение на стратегията "Европа 2020", актуализация 2017 г., приета с Решение № 280 на Министерския съвет от 18.05.2017 г.*
- Междинна оценка на Националната стратегия за регионално развитие на Република България 2005-2015 г., приета с Решение № 425 от 2019 г. на Министерския съвет*
- Междинни оценки за изпълнението на Регионалните планове за развитие на районите от ниво 2 за периода 2014-2020 г., приети с решение №781 на Министерския съвет от 2018 г.*
- Европа 2020. Стратегия за устойчив, интелигентен и приобщаващ растеж. Брюксел, 3.3.2010 г. COM(2010) 2020*
- Оперативна програма "Добро управление" 2014-2020 г.*
- Оперативна програма "Иновации и конкурентоспособност" 2014-2020 г.*
- Оперативна програма "Околна среда" 2014-2020 г.*
- Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" 2014-2020 г.*
- Оперативна програма "Региони в растеж" 2014-2020 г.*
- Оперативна програма "Транспорт и транспортна инфраструктура" 2014-2020 г.*
- Програма за развитие на селските райони 2014-2020 г.*
- Програма за морско дело и рибарство 2014-2020 г.*

Регламент (ЕО) № 1059/2003 г. на Европейския парламент и на Съвета от 26 май 2003 година за установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS), Официален вестник на ЕС, L 154 от 21.6.2003 г., последни промени Официален вестник на ЕС L 322, 29.11.2016 г.

Закон за регионалното развитие, обн., ДВ, бр. 50 от 2008 г., в сила от 31.08.2008 г., последни изменения и допълнения, ДВ, бр.13 от 2017 г.

Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие, приет с ПМС № 216 от 2.09.2008 г., обн., ДВ, бр. 80 от 2008 г., в сила от 31.08.2008 г., последни изм. и доп., бр. 50 от 2016 г.

Закон за управление на средствата от европейските структурни и инвестиционни фондове, обн., ДВ, бр. 101 от 2015 г., последни изм. и доп., бр. 52 от 2020 г.

Методически указания за разработване на Национална стратегия за регионално развитие 2012-2020 г., Регионални планове за развитие, Областни стратегии и Общински планове за развитие за периода 2014-2020 г., Заповед №РД-02-1402 от 22.11.2011 г. на министъра на регионалното развитие и благоустройството

Анализ на състоянието и тенденциите за промени в обхвата на районите от нива 1, 2 и 3 в Република България в контекста на общата класификация на териториалните единици за статистически цели в Европейския съюз, Министерство на регионалното развитие и благоустройството, ФРМС Консулт ЕООД, София, ноември 2013 г.

Моят регион, моята Европа, нашето бъдеще – седми доклад за икономическото, социалното и териториалното сближаване, Европейска комисия, 2017 г.

Информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България – ИСУН, <http://umispublic.minfin.bg/>

Информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България – ИСУН2020, <http://2020.eufunds.bg/>

Национален статистически институт – <http://www.nsi.bg/>

Евростат – <http://eurostat.ec.europa.eu>

Портал за обществени консултации – <http://www.strategy.bg>